МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет соціально-психологічної освіти та фізичної культури
Кафедра психології

Допущено до захисту
« » травня 2026 р.
В.о. зав. кафедри
_____ Борис ЯКИМЧУК

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

РОЗВИТОК ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ПРИ ВИРІШЕННІ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Виконав студент IV курсу, П/41групи
освітньої програми «Психологія»
спеціальності 053 Психологія
Мальований Максим Сергійович

Науковий керівник – кандидат
психологічних наук, доцент,
Вахоцька Ірина Олександрівна

Умань 2026

ЗМІСТ

ВСТУП……**3**

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ……..**10**

1.1. Поняття та психологічний зміст ґендерної толерантності……**10**

1.2. Психологічні особливості юнацького віку як чинник формування ґендерної толерантності……**27**

1.3.Ґендерна толерантність у контексті міжособистісних конфліктів……**44**

РОЗДІЛ ІІ. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИРІШЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ……..**55**

2.1. Організація дослідження та психодіагностичні методи вивчення гендерної толерантності в юнацькому віці……...**55**

2.2. Показники становлення гендерної толерантності та її зв’язок з іншими видами толерантності у юнацькому віці……...**58**

2.3. Методичні рекомендації психологам та викладачам закладів вищої освіти щодо розвитку тендерної толерантності юнацтва……...**70**

ВИСНОВКИ……..**79**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……**83**

ДОДАТКИ……**88**

ВСТУП

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивними соціальними, культурними та психологічними змінами, що зумовлюють трансформацію уявлень про ґендерні ролі, міжособистісні відносини та способи соціальної взаємодії. У контексті цих змін проблема ґендерної толерантності набуває особливої значущості, оскільки саме вона визначає здатність особистості приймати різноманіття ґендерних проявів, уникати стереотипізації та будувати взаємодію на засадах поваги й рівності. Недостатній рівень ґендерної толерантності часто призводить до напруженості у спілкуванні, виникнення міжособистісних конфліктів і закріплення деструктивних моделей поведінки, що особливо виразно проявляється у молодіжному середовищі.

Юнацький вік є важливим етапом психосоціального розвитку, у межах якого відбувається активне становлення особистісної та соціальної ідентичності, формування системи цінностей і світоглядних орієнтацій. Саме в цей період індивід інтенсивно засвоює соціальні норми, у тому числі ґендерні, які значною мірою визначають його ставлення до інших людей та способи реагування у складних міжособистісних ситуаціях. За таких умов міжособистісні конфлікти у юнацькому віці виступають не лише неминучим елементом соціальної взаємодії, але й важливим індикатором рівня сформованості толерантних установок, здатності до діалогу та конструктивного вирішення суперечностей.

У психологічних дослідженнях українських науковців ґендерна толерантність розглядається як складний багатовимірний феномен, що поєднує когнітивні уявлення про ґендер, емоційно-ціннісне ставлення до ґендерних відмінностей і поведінкову готовність до взаємодії без дискримінації. Зокрема, у працях Т. В. Бендас підкреслюється, що толерантність у ґендерній сфері є важливою умовою психологічного благополуччя особистості та ефективної міжособистісної комунікації. О. М. Кікінежді акцентує увагу на тому, що ґендерні стереотипи й упередження, сформовані в юнацькому віці, можуть виступати латентним джерелом конфліктів, знижувати рівень взаєморозуміння

та ускладнювати процес соціальної адаптації молоді. Аналогічної позиції дотримується В. П. Кравець, який розглядає ґендерну толерантність як чинник соціальної зрілості та культури міжособистісних відносин.

З огляду на зазначене, актуальність проблеми ґендерної толерантності посилюється також зростанням кількості міжособистісних конфліктів у молодіжному середовищі, що пов'язані з нерозумінням ґендерних відмінностей, різними уявленнями про соціальні ролі та очікуваннями щодо поведінки осіб різної статі. У таких конфліктах ґендерна нетолерантність часто проявляється у формі знецінення позиції іншого, жорсткого відстоювання власних переконань або використання стереотипних оцінок, що ускладнює пошук компромісу та сприяє ескалації протистояння.

У зарубіжній психології проблема толерантності традиційно розглядається в контексті міжгрупових і міжособистісних взаємодій, а також як умова зниження соціальної напруженості та конфліктності. Одним із перших системних підходів до аналізу толерантності запропонував Гордон Олпорт, який пов'язував її з рівнем сформованості особистісної зрілості та здатністю до прийняття соціальних відмінностей. Науковець наголошував, що нетолерантні установки сприяють виникненню упереджень і агресивних форм поведінки, які у міжособистісній взаємодії часто трансформуються у відкриті або латентні конфлікти. У цьому контексті ґендерна толерантність постає як окремий вимір загальної толерантності, що регулює взаємодію між представниками різних ґендерних груп.

Подальший розвиток проблематики толерантності у зарубіжних дослідженнях пов'язаний із вивченням ціннісних і мотиваційних детермінант поведінки особистості. Так, Мілтон Рокіч розглядав толерантність як складову системи базових цінностей, яка визначає спрямованість соціальної поведінки та вибір стратегій взаємодії у складних ситуаціях. Згідно з його підходом, прийняття різноманіття та відмова від жорстких стереотипних оцінок сприяють більш гнучкому реагуванню у конфліктних умовах, тоді як домінування ригідних ціннісних орієнтацій підвищує ймовірність конфронтації. У

юнацькому віці, коли система цінностей ще перебуває у процесі становлення, вплив ґендерних установок на конфліктну поведінку є особливо відчутним.

У межах сучасної конфліктології значна увага приділяється аналізу індивідуальних стратегій вирішення міжособистісних конфліктів. Зокрема, модель стилів поведінки у конфлікті, запропонована Кеннет Томас та Ральфом Кілменном, ґрунтується на співвідношенні орієнтації на власні інтереси та інтереси партнера по взаємодії. У дослідженнях зазначається, що вибір конкурентних або уникальних стратегій часто пов’язаний із низьким рівнем толерантності та схильністю до жорсткого відстоювання власної позиції. Натомість кооперація й компроміс більшою мірою характерні для осіб, які демонструють відкритість до відмінностей і готовність враховувати позицію іншого, у тому числі з урахуванням ґендерної специфіки.

Зарубіжні дослідження юнацького віку також підкреслюють, що саме в цей період міжособистісні конфлікти набувають особливої інтенсивності через поєднання емоційної нестабільності, потреби в самоствердженні та прагнення до визнання з боку однолітків. За умов недостатньо сформованої ґендерної толерантності конфлікти можуть загострюватися через непорозуміння, пов’язані з ґендерними ролями, очікуваннями та стилями комунікації. Це свідчить про те, що проблема взаємозв’язку ґендерної толерантності та особливостей вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці є актуальною не лише в національному, а й у міжнародному науковому дискурсі.

Юнацький вік у психології традиційно розглядається як період інтенсивної соціалізації, під час якого відбувається активне засвоєння соціальних ролей, норм і моделей міжособистісної поведінки. Саме на цьому етапі розвитку особистості формується здатність до рефлексії, критичного осмислення власного досвіду та позицій інших людей, що створює передумови для становлення толерантних установок. Водночас юнацький вік характеризується підвищеною чутливістю до соціальних оцінок, прагненням до самоствердження та пошуком власної ідентичності, що нерідко

супроводжується виникненням міжособистісних конфліктів у різних сферах взаємодії.

У працях зарубіжних дослідників юнацького та раннього дорослого віку підкреслюється, що конфлікти в цей період часто мають ціннісно-смисловий характер і пов’язані з розбіжностями у поглядах, переконаннях та уявленнях про соціальні ролі. Так, відповідно до психосоціальної концепції розвитку особистості, запропонованої Ерік Еріксон, центральним завданням юнацького віку є формування ідентичності, зокрема ґендерної. Невизначеність або внутрішні суперечності у цій сфері можуть посилювати міжособистісну напруженість і сприяти конфліктній поведінці. У цьому контексті ґендерна толерантність виступає важливим психологічним ресурсом, що забезпечує прийняття як власної, так і чужої ідентичності.

Українські психологи також акцентують увагу на тому, що процес формування ґендерних установок у юнацькому віці відбувається під впливом широкого кола соціальних чинників, зокрема сім’ї, освітнього середовища, групи однолітків та масової культури. У дослідженнях зазначається, що суперечливість соціальних вимог і трансляція стереотипних моделей ґендерної поведінки можуть знижувати рівень толерантності та ускладнювати конструктивне вирішення конфліктів. За таких умов міжособистісні конфлікти часто стають простором відтворення ґендерних стереотипів і нерівних позицій у взаємодії, що негативно позначається на якості соціальних відносин молоді.

Окрему увагу в сучасних психологічних дослідженнях приділяють зв’язку між рівнем толерантності та особливостями конфліктної поведінки. Науковці зазначають, що толерантні установки сприяють розвитку емпатії, здатності до врахування позиції іншого та готовності до діалогу, що є необхідними умовами конструктивного розв’язання міжособистісних конфліктів. Натомість ґендерна нетолерантність може проявлятися у формі домінування, знецінення або ігнорування потреб партнера по взаємодії, що підвищує ризик ескалації конфлікту та закріплення деструктивних стилів поведінки у юнацькому віці.

У вітчизняній психологічній науці проблема ґендерної толерантності та міжособистісних конфліктів у юнацькому віці поступово набуває самостійного дослідницького статусу, однак залишається недостатньо концептуалізованою у межах цілісного підходу. Українські науковці зосереджують увагу переважно на окремих аспектах ґендерної проблематики, зокрема на аналізі ґендерних стереотипів, особливостях ґендерної соціалізації та психологічних чинниках формування ґендерної ідентичності молоді. Водночас питання ролі ґендерної толерантності у процесі вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці все ще залишається на периферії наукового аналізу.

У працях українських дослідників ґендерна толерантність розглядається як важливий показник соціальної та особистісної зрілості. Так, О. М. Кікінежді підкреслює, що толерантне ставлення до ґендерних відмінностей формується у процесі соціалізації та значною мірою залежить від характеру міжособистісної взаємодії у молодіжному середовищі. На думку дослідниці, закріплення жорстких ґендерних установок у юнацькому віці може сприяти виникненню напруженості у спілкуванні та ускладнювати конструктивне розв’язання конфліктних ситуацій.

Аналіз проблеми міжособистісних конфліктів у юнацькому віці широко представлений у роботах українських психологів, які акцентують увагу на вікових особливостях емоційної сфери, рівні саморегуляції та розвитку комунікативних умінь молоді. Зокрема, у дослідженнях Л. М. Орбан-Лембрик міжособистісний конфлікт розглядається як закономірний елемент соціальної взаємодії, що може виконувати як деструктивну, так і конструктивну функцію залежно від особистісних характеристик учасників конфлікту. У цьому контексті рівень толерантності, зокрема ґендерної, виступає важливим чинником, який визначає вибір стратегій поведінки та здатність до пошуку взаємоприйнятних рішень.

У працях, присвячених психології юнацького віку, українські науковці наголошують на тому, що саме в цей період відбувається активне формування ціннісних орієнтацій, соціальних установок і моделей міжособистісної

поведінки. Так, І. Д. Бех розглядає юнацький вік як етап інтенсивного становлення особистісних смислів і моральних орієнтирів, які безпосередньо впливають на характер взаємодії з іншими людьми. У цьому зв'язку ґендерна толерантність може розглядатися як складова моральної культури особистості, що забезпечує повагу до іншого та сприяє конструктивному розв'язанню міжособистісних суперечностей.

Таким чином, аналіз українських наукових джерел засвідчує необхідність поглибленого вивчення ґендерної толерантності у зв'язку з особливостями міжособистісних конфліктів у юнацькому віці, що зумовлює актуальність обраної теми в межах сучасної вітчизняної психологічної науки.

У контексті окресленої проблематики та з урахуванням сучасних підходів до вивчення ґендерної толерантності й міжособистісних конфліктів у юнацькому віці було визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження.

Об'єкт дослідження – міжособистісні конфлікти у юнацькому віці.

Предмет дослідження – ґендерна толерантність як психологічний чинник вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості ґендерної толерантності у процесі вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці.

Відповідно до поставленої мети у роботі передбачається розв'язання таких **завдань:**

1. Проаналізувати наукові підходи до вивчення ґендерної толерантності в сучасній психології.
2. Розкрити психологічні особливості юнацького віку як періоду формування ґендерних установок і толерантної поведінки.
3. Охарактеризувати сутність і основні види міжособистісних конфліктів у юнацькому віці.
4. Дослідити рівень ґендерної толерантності та особливості конфліктної поведінки осіб юнацького віку.

5. Запропонувати методичні рекомендації психологам та викладачам закладів вищої освіти щодо розвитку тендерної толерантності юнацтва.

Методи та методики дослідження: *теоретичні методи* – аналіз, систематизація та узагальнення філософських, психолого-педагогічних положень наукових джерел за визначеною проблематикою; *емпіричні методи* – анкетування, тестування, спостереження та бесіда. *Психодіагностичні методики:* анкета «Гендерна толерантність» (авт. В.А. Горбатюк, адапт. О.К. Праченко); експерс-опитувальник «Індекс толерантності» (авт. Г.У. Солдатова, О.А. Кравцова, О.Є. Хухлаєва, Л.А. Шайгерова); методика «ВІКТІ: види та компоненти толернтності» (авт. Г.Л. Бардієр).

Наукова новизна полягає у комплексному дослідженні ґендерної толерантності як чинника вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці. Вперше поєднано аналіз ґендерних установок і стратегій конфліктної поведінки серед юнаків і дівчат, що дозволяє визначити зв’язок рівня толерантності з вибором конструктивних способів вирішення конфліктів.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні знань про механізми формування ґендерної толерантності та її вплив на конфліктну поведінку юнаків і дівчат. Результати можуть бути використані для розвитку теорій соціальної адаптації та конструктивного вирішення міжособистісних конфліктів.

Апробація результатів. Основні теоретичні положення та результати емпіричного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри психології Уманського національного університету, а також на IX Всеукраїнських психологічних читаннях «Удосконалення професійної майстерності майбутніх психологів», (Умань, 2026).

Структура та обсяг роботи зумовлені логікою дослідження та включають два розділи, висновки, список використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

1.1. Поняття та психологічний зміст ґендерної толерантності

Ґендерна толерантність у психологічній науці розглядається як складна багатовимірна характеристика особистості, що визначає її здатність до прийняття і поваги до відмінностей між статями, усвідомлення рівності прав і можливостей, а також готовність будувати взаємодію на основі взаємоповаги. Українські дослідники, зокрема Т. В. Бендас та О. М. Кікінежді, підкреслюють, що ґендерна толерантність включає когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти, кожен з яких формує цілісну систему ставлення до різноманіття ґендерних проявів. Когнітивний компонент передбачає усвідомлення соціальних і психологічних особливостей чоловіків і жінок, емоційно-ціннісний – формування поваги та прийняття різниці, а поведінковий – готовність до конструктивної взаємодії у різних соціальних ситуаціях.

Зарубіжні дослідники, зокрема Гордон Олпорт, розглядають толерантність як інтегральну особистісну характеристику, що знижує упередженість і сприяє адаптивній взаємодії в соціумі. У контексті ґендерної проблематики, Олпорт наголошує на значенні формування позитивних установок щодо представників різних статей, що запобігає дискримінації та конфліктним проявам у міжособистісних взаємодіях.

Українські психологи виділяють також соціокультурний аспект формування ґендерної толерантності. Зокрема, В. П. Кравець зазначає, що ґендерні установки формується під впливом сім’ї, навчального середовища та соціальних груп, а їх рівень визначає ефективність взаємодії у різних міжособистісних ситуаціях. Це підкреслює необхідність розгляду ґендерної толерантності не лише як внутрішньої психологічної характеристики, але й як інтегрованого соціально-психологічного феномена.

Психологічна складова ґендерної толерантності включає усвідомлення власних установок та стереотипів, здатність до саморефлексії та регуляції поведінки у конфліктних і неоднозначних соціальних ситуаціях. Водночас зарубіжні дослідження (Мілтон Рокіч) підкреслюють роль цінностей особистості у формуванні толерантного ставлення: особистість із чітко усвідомленою ціннісною системою демонструє більш високий рівень готовності до врахування позиції іншого і взаємоповаги в міжособистісних контактах.

Поведінковий компонент ґендерної толерантності включає конкретні дії та способи взаємодії, які демонструють прийняття різниці між статями. За словами Т. В. Бендас, поведінкова складова проявляється у здатності юнаків і дівчат вибирати конструктивні стратегії спілкування у конфліктних або неоднозначних ситуаціях, уникати дискримінаційних оцінок та жорстких стереотипів. При цьому поведінка індивіда безпосередньо пов’язана з рівнем сформованості когнітивного і емоційно-ціннісного компонентів: недостатнє усвідомлення соціальних ролей або низька емоційна зрілість можуть обмежувати прояв толерантності на практиці.

Зарубіжні автори також підкреслюють важливість поведінкового аспекту. Зокрема, Гордон Олпорт зазначав, що толерантність реалізується саме через конкретні дії, спрямовані на прийняття іншого та запобігання конфліктам. У дослідженнях сучасних психологів США та Європи наголошується, що високий рівень толерантності корелює з готовністю до співпраці, підтримки партнерства і компромісу в соціальних взаємодіях, що особливо актуально у юнацькому середовищі.

Українські психологи додають до цього соціальний контекст взаємодії. О. М. Кікінежді підкреслює, що рівень ґендерної толерантності значною мірою визначається культурними та освітніми умовами: навчальні заклади та сім’я формують установки щодо прийняття відмінностей, моделюють стратегії поведінки у міжособистісних контактах. Зокрема, практика соціалізації в юнацькому віці стимулює розвиток навичок конструктивної взаємодії та

здатності до саморегуляції у міжособистісних ситуаціях, що безпосередньо впливає на прояви толерантності.

Важливим аспектом психологічного змісту ґендерної толерантності є її зв'язок з усвідомленням власних упереджень та стереотипів. За словами В. П. Кравець, саморефлексія дозволяє індивіду оцінювати власну поведінку, коригувати реакції на відмінності та формувати адаптивні стратегії взаємодії. Цей процес особливо інтенсивно відбувається у юнацькому віці, коли формується критичне мислення та соціальна відповідальність, що створює передумови для розвитку усвідомленої толерантності.

Психологічний зміст ґендерної толерантності включає три взаємопов'язані рівні: когнітивний – знання та уявлення про ґендерні відмінності, емоційно-ціннісний – ставлення та ціннісні орієнтації щодо різниці між статями, і поведінковий – конкретні дії та стратегії взаємодії, спрямовані на конструктивне спілкування та уникнення дискримінації. У цьому контексті українські та зарубіжні автори підкреслюють, що розвиток усіх трьох компонентів є необхідною умовою формування повноцінної ґендерної толерантності.

Соціально-психологічні функції ґендерної толерантності проявляються у регулюванні міжособистісних відносин, формуванні конструктивних стратегій взаємодії та зниженні конфліктності у групі. За словами Л. М. Орбан-Лембрик, ґендерна толерантність у молоді виступає фактором, що сприяє соціальній адаптації, розвитку емпатії та здатності до компромісу. У юнацькому віці, коли формується соціальна ідентичність і відбувається активне засвоєння норм поведінки, толерантність допомагає індивіду встановлювати взаємини на засадах взаємоповаги та рівності.

Зарубіжні дослідження підтверджують подібні положення. Мілтон Рокіч відзначав, що толерантність як ціннісна характеристика особистості дозволяє ефективно інтегруватися в соціальні групи, уникати конфліктів через стереотипи і будувати взаємодію на основі взаємного розуміння. Крім того, дослідження показують, що соціальні функції толерантності посилюють

здатність молоді до саморегуляції, сприяють розвитку позитивної комунікативної компетентності та формують навички вирішення конфліктів конструктивними способами.

Українські психологи наголошують на важливості формування ґендерної толерантності в умовах навчального середовища. О. М. Кікінежді зазначає, що школа та університет відіграють ключову роль у розвитку ціннісного ставлення до ґендерної різниці, а також у формуванні навичок конструктивного спілкування. Вплив соціального середовища проявляється у створенні моделей поведінки, які сприяють толерантній взаємодії та запобігають формуванню упереджених оцінок.

Крім того, ґендерна толерантність виконує регулятивну функцію у міжособистісних конфліктах. За словами В. П. Кравець, здатність усвідомлювати відмінності, враховувати інтереси іншого та коригувати власну поведінку сприяє запобіганню ескалації конфліктів і знижує ймовірність негативних соціальних наслідків. Подібний підхід відображено і в зарубіжних моделях стилів поведінки у конфлікті, запропонованих Кеннет Томас та Ральфом Кілменном, де рівень толерантності визначає вибір стратегії взаємодії – від конкуренції та уникання до співпраці і компромісу.

Соціально-психологічний зміст ґендерної толерантності проявляється у здатності індивіда не лише усвідомлювати різницю між статями, але й ефективно застосовувати це знання у поведінці. Він включає регуляцію міжособистісних контактів, розвиток емпатії та компромісності, формування навичок конструктивного вирішення конфліктів і забезпечення психологічного комфорту у соціальному середовищі. Важливо, що ці функції тісно взаємопов’язані з когнітивним, емоційно-ціннісним і поведінковим компонентами ґендерної толерантності, створюючи комплексний психологічний механізм, який формує здатність молоді до ефективної взаємодії.

Структурні компоненти ґендерної толерантності забезпечують її цілісне функціонування та прояви у поведінці. Українські психологи виділяють три

основні рівні: когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий. Когнітивний компонент відображає знання, уявлення та переконання щодо ґендерних відмінностей, їхніх соціальних ролей і функцій у суспільстві. Т. В. Бендас зазначає, що саме когнітивне усвідомлення різниці між статями формує основу для подальшої емоційної оцінки та поведінкових проявів толерантності.

Емоційно-ціннісний компонент ґендерної толерантності включає ставлення особистості до представників різної статі, емоційну готовність до прийняття відмінностей та позитивне оцінювання рівності прав і можливостей. Українські дослідники, зокрема О. М. Кікінежді, підкреслюють, що емоційно-ціннісне ставлення формується під впливом соціального оточення, сім'ї та освітніх установ, і воно безпосередньо впливає на здатність юнаків і дівчат до взаємоповаги та конструктивної взаємодії.

Поведінковий компонент ґендерної толерантності проявляється у конкретних діях, що демонструють готовність враховувати інтереси іншого та запобігати дискримінаційним оцінкам. Зарубіжні дослідники, зокрема Гордон Олпорт, відзначають, що поведінковий рівень є найважливішим для практичної реалізації толерантності, адже саме через поведінку індивід демонструє реальний рівень прийняття відмінностей та здатності до компромісу.

Важливим аспектом взаємодії компонентів є їхня взаємозалежність. Когнітивні уявлення впливають на емоційне ставлення, а воно, у свою чергу, визначає поведінкові прояви. В. П. Кравець підкреслює, що формування цілісної толерантної поведінки у юнацькому віці можливе лише за умови гармонійного розвитку всіх трьох компонентів, а порушення балансу може призводити до поверхневого, декларативного прояву толерантності або до конфліктів у реальній взаємодії.

Соціальне середовище відіграє роль каталізатора розвитку цих компонентів. Як зазначає Л. М. Орбан-Лембрик, участь у групових заходах, навчальних дискусіях і спільних проектах стимулює розвиток когнітивного усвідомлення, зміцнює емоційно-ціннісні установки і формує конкретні поведінкові навички взаємодії. Зарубіжні дослідники також відзначають

важливість контексту – соціальна підтримка та позитивні моделі поведінки в оточенні посилюють прояви ґендерної толерантності та сприяють вибору конструктивних стратегій у конфліктних ситуаціях.

Таким чином, структурні компоненти ґендерної толерантності забезпечують її комплексний психологічний зміст і формують механізм, що дозволяє юнакам і дівчатам ефективно взаємодіяти у соціальному середовищі. Кожен з компонентів – когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий – тісно взаємопов'язаний з іншими, а їхній розвиток визначається як індивідуальними особливостями, так і впливом соціального середовища.

Ґендерна толерантність має безпосередній зв'язок із здатністю особистості до конструктивного вирішення міжособистісних конфліктів. Українські дослідники, зокрема В. П. Кравець, підкреслюють, що високий рівень толерантності дозволяє юнакам і дівчатам адекватно оцінювати поведінку партнера, враховувати його позицію та вибирати стратегії взаємодії, які мінімізують ризик ескалації конфлікту. У свою чергу, низька толерантність часто проявляється у формі домінування, стереотипних оцінок та конфронтаційних дій, що ускладнює ефективну взаємодію.

Зарубіжні автори також акцентують на зв'язку толерантності та конфліктної поведінки. Кеннет Томас та Ральф Кілменн відзначають, що рівень толерантності визначає вибір стратегії вирішення конфлікту: особистість із високим рівнем толерантності більш схильна до компромісу та співпраці, тоді як нетолерантні індивіди частіше обирають конкуренцію або уникання. Це особливо актуально для юнацького віку, коли міжособистісні конфлікти мають інтенсивний емоційний характер і формують моделі поведінки на майбутнє.

Українські дослідники наголошують на ролі соціального середовища у розвитку толерантності та конфліктних навичок. Так, О. М. Кікінежді зазначає, що участь у групових проектах, тренінгах та інтерактивних заняттях сприяє формуванню позитивних міжособистісних стратегій, розширює когнітивне розуміння ґендерних ролей та підвищує емоційну чутливість до потреб інших.

Ці умови дозволяють юнакам і дівчатам відпрацьовувати навички толерантної поведінки та вибору конструктивних способів вирішення конфліктів.

Крім того, психологічний зміст ґендерної толерантності включає усвідомлення власних упереджень і стереотипів. За словами Л. М. Орбан-Лембрик, саморефлексія та критичне оцінювання власних установок дозволяє юнакам і дівчатам коригувати поведінку у конфліктних ситуаціях, знижуючи ризик ескалації та сприяючи підтриманню взаємоповаги. Аналогічно, зарубіжні дослідники підкреслюють, що усвідомлення власних упереджень є важливою умовою ефективної реалізації толерантності у міжособистісній взаємодії.

Особливості психологічного змісту ґендерної толерантності також включають мотиваційну складову, яка визначає прагнення особистості враховувати інтереси іншого та підтримувати рівноправні взаємини. Мілтон Рокіч зазначає, що ціннісна орієнтація особистості впливає на вибір стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях: ті, хто орієнтований на взаємоповагу та прийняття відмінностей, частіше застосовують співпрацю та компроміс, тоді як особистості з ригідними ціннісними установками схильні до конфронтації.

Психологічний зміст ґендерної толерантності у контексті вирішення міжособистісних конфліктів включає когнітивні знання, емоційно-ціннісні установки, поведінкові прояви та мотиваційні орієнтації. Ці елементи формують інтегрований механізм, що забезпечує здатність юнаків і дівчат вибирати конструктивні способи взаємодії та підтримувати психологічний комфорт у конфліктних ситуаціях.

Соціальне та освітнє середовище є важливими факторами формування ґендерної толерантності у юнацькому віці. Українські дослідники відзначають, що сім’я, однолітковe середовище та навчальні заклади активно впливають на формування ціннісних орієнтацій та моделей поведінки молоді. Так, О. М. Кікінежді підкреслює, що освітнє середовище створює умови для моделювання конструктивних міжособистісних взаємодій та навчання навичкам поваги до ґендерних відмінностей. Використання інтерактивних методів навчання,

групових дискусій і рольових ігор сприяє формуванню у юнаків і дівчат усвідомлених установок щодо рівності та прийняття різниці.

Зарубіжні дослідження також підтверджують роль соціального середовища у розвитку толерантності. Гордон Олпорт зазначав, що соціальні впливи, зокрема групові норми і поведінка значущих дорослих, формують у молоді ставлення до інших і впливають на прояви толерантності у практичних ситуаціях. Участь у різноманітних соціальних групах, волонтерських проектах та навчальних ініціативах розвиває здатність до співпраці та врахування інтересів іншого, що безпосередньо корелює з конструктивним вирішенням конфліктів.

Особливу роль у розвитку ґендерної толерантності відіграє сім'я. Українські психологи, зокрема Т. В. Бендас, відзначають, що цінності, закладені батьками, формують емоційно-ціннісний компонент толерантності, а модель взаємодії у родині впливає на поведінкові прояви толерантності у позасімейному середовищі. Юнаки та дівчата, які зростають у родинах із високим рівнем взаємоповаги та підтримки, частіше демонструють здатність до компромісу та співпраці у конфліктних ситуаціях.

Освітнє середовище впливає на когнітивний компонент ґендерної толерантності, забезпечуючи знання про соціальні та психологічні особливості статей, роль стереотипів та їхній вплив на поведінку. В. П. Кравець підкреслює, що активне включення молоді у навчальні програми, тренінги та дискусії сприяє розвитку критичного мислення та саморефлексії, що підвищує здатність до усвідомленого прийняття різниці та запобігає конфліктам.

Таким чином, соціальне та освітнє середовище виступає не лише фоном формування ґендерної толерантності, але й активним механізмом її розвитку. Українські та зарубіжні автори підкреслюють, що ефективна взаємодія когнітивного, емоційно-ціннісного і поведінкового компонентів залежить від того, наскільки соціальні умови стимулюють розвиток поваги до відмінностей, здатності до співпраці та готовності конструктивно вирішувати конфлікти.

Формування ґендерної толерантності у юнацькому віці залежить від низки психологічних чинників, які визначають готовність особистості приймати відмінності між статями та вибирати конструктивні способи взаємодії. Серед них ключовими є когнітивні здібності, емоційна зрілість, рівень саморегуляції та мотиваційні орієнтації. Українські психологи, зокрема В. П. Кравець, підкреслюють, що когнітивний розвиток юнаків і дівчат визначає здатність аналізувати соціальні ролі та стереотипи, усвідомлювати наслідки власної поведінки і передбачати реакцію іншого, що безпосередньо впливає на прояви толерантності.

Емоційна зрілість, за даними Т. В. Бендас, є основою для емоційно-ціннісного компоненту ґендерної толерантності. Вона визначає здатність до емпатії, самоконтролю у конфліктних ситуаціях і підтримки конструктивної взаємодії. Молоді люди, які демонструють високий рівень емоційної зрілості, легше справляються з міжособистісними конфліктами, здатні до компромісу та врахування позиції іншого.

Мотиваційні орієнтації також відіграють важливу роль. Мілтон Рокіч зазначає, що ціннісні установки особистості визначають прагнення до рівноправної взаємодії та готовність підтримувати рівень поваги у соціальних контактах. Особи, які мають високі ціннісні орієнтації на співпрацю та справедливість, частіше обирають конструктивні стратегії вирішення конфліктів, тоді як особистості з ригідними ціннісними установками можуть демонструвати конфронтаційну поведінку.

Індивідуальні особливості, такі як темперамент, рівень самоконтролю та попередній досвід соціальної взаємодії, також впливають на формування ґендерної толерантності. Зарубіжні дослідження (Кеннет Томас) показують, що адаптивні особистості з високим рівнем саморегуляції легше вибудовують конструктивні стосунки, а ті, хто має схильність до імпульсивної поведінки, частіше вступають у конфлікти та демонструють низький рівень толерантності.

Соціальні чинники, такі як підтримка однолітків, авторитет дорослих та культурні норми, взаємодіють із психологічними особливостями і визначають

загальний рівень толерантності. О. М. Кікінежді підкреслює, що взаємодія між індивідуальними і соціальними чинниками створює умови для формування усвідомлених установок та навичок конструктивної поведінки у міжособистісних ситуаціях.

Так, психологічні чинники формування ґендерної толерантності включають когнітивні здібності, емоційну зрілість, мотиваційні орієнтації, індивідуальні особливості та соціальне середовище. Взаємодія цих факторів визначає готовність юнаків і дівчат до прийняття відмінностей, ефективного вирішення конфліктів і підтримки взаємоповаги у міжособистісних взаємодіях.

Соціальні установки та стереотипи значною мірою визначають прояви ґендерної толерантності у юнацькому віці. Українські психологи, зокрема В. П. Кравець, зазначають, що стереотипні уявлення про ролі чоловіків і жінок часто обмежують когнітивні та поведінкові прояви толерантності. Юнаки і дівчата, які сприймають ґендерні відмінності через призму стереотипів, частіше демонструють упереджені оцінки і конфронтаційну поведінку у міжособистісних ситуаціях.

Зарубіжні дослідження підтверджують цей вплив. Гордон Олпорт вказував, що соціальні установки визначають сприйняття іншого та вибір стратегії взаємодії. Особистість, яка сприймає ґендерні відмінності як рівноправні, більш схильна до співпраці та компромісу, тоді як упереджені установки підвищують ризик конфліктних дій і дискримінаційних проявів.

Українські дослідники наголошують, що соціальні установки формуються під впливом сім’ї, навчального середовища та засобів масової інформації. О. М. Кікінежді відзначає, що активна робота освітніх закладів із формування критичного мислення та подолання стереотипів сприяє підвищенню рівня ґендерної толерантності, розвитку емпатії та навичок конструктивного вирішення конфліктів.

Стереотипи впливають також на поведінковий компонент толерантності. Л. М. Орбан-Лембрик підкреслює, що молодь, яка засвоює стереотипні уявлення про «традиційні ролі», частіше проявляє конфронтаційні стратегії та

ігнорує альтернативні точки зору. Навпаки, позитивні соціальні моделі поведінки, демонстровані дорослими та однолітками, стимулюють конструктивну взаємодію і готовність враховувати інтереси іншого.

Важливим є взаємозв'язок соціальних установок із когнітивним та емоційно-ціннісним компонентами. За словами Т. В. Бендас, усвідомлення власних упереджень і критичне ставлення до стереотипів дозволяє коригувати поведінку, розвивати емпатію та підтримувати взаємоповагу. Цей процес є ключовим для формування цілісної ґендерної толерантності та підвищення ефективності міжособистісної взаємодії у конфліктних ситуаціях.

Соціальні установки і стереотипи виконують двояку роль: вони можуть як обмежувати прояви толерантності, так і слугувати основою для її розвитку. Взаємодія позитивних соціальних моделей, освітніх програм та саморефлексії створює умови для формування у юнаків і дівчат усвідомленої, цілісної і конструктивної ґендерної толерантності, що сприяє ефективному вирішенню міжособистісних конфліктів.

Реалізація ґендерної толерантності у конфліктних ситуаціях здійснюється через взаємодію когнітивних, емоційно-ціннісних та поведінкових механізмів. Когнітивний механізм передбачає здатність оцінювати ситуацію об'єктивно, усвідомлювати власні установки та розуміти позицію іншого. Українські дослідники, зокрема В. П. Кравець, підкреслюють, що когнітивна обізнаність у поєднанні з критичним мисленням дозволяє юнакам і дівчатам аналізувати конфліктні ситуації та прогнозувати наслідки власних дій для міжособистісних відносин.

Емоційно-ціннісний механізм ґендерної толерантності забезпечує регуляцію власних емоцій, розвиток емпатії та здатність враховувати почуття іншого. За словами Т. В. Бендас, емоційне самоврядування у юнацькому віці відіграє ключову роль у запобіганні ескалації конфліктів і сприяє конструктивній взаємодії. Молодь, яка володіє цією компетенцією, здатна стримувати агресивні імпульси, проявляти толерантність у спілкуванні та підтримувати психологічний комфорт у групі.

Поведінковий механізм реалізації ґендерної толерантності включає вибір конкретних дій у конфліктних ситуаціях. Зарубіжні дослідники, такі як Кеннет Томас та Ральф Кілменн, відзначають, що особистість із високим рівнем толерантності схильна використовувати стратегії співпраці та компромісу, а не конкуренції чи уникання. Це дозволяє ефективно розв'язувати суперечності, підтримувати взаємоповагу та зменшувати ймовірність повторного конфлікту.

Соціальні умови також впливають на реалізацію толерантності. О. М. Кікінежді зазначає, що підтримка однолітків, наявність позитивних моделей поведінки та включення молоді у групові навчальні чи соціальні проекти сприяє активному використанню толерантних стратегій у реальних міжособистісних ситуаціях. Таким чином, соціальне середовище взаємодіє з психологічними механізмами, підсилюючи або послаблюючи прояви толерантності.

Важливим є також роль саморефлексії та саморегуляції у реалізації ґендерної толерантності. За даними Л. М. Орбан-Лембрик, здатність усвідомлювати власні упередження, контролювати емоційні реакції та коригувати поведінку забезпечує цілісність проявів толерантності. Юнацький вік характеризується високою емоційною чутливістю, тому розвиток навичок саморегуляції є критично важливим для запобігання конфліктам і підтримки позитивного міжособистісного клімату.

Таким чином, психологічні механізми реалізації ґендерної толерантності включають когнітивні оцінки, емоційне самоврядування, поведінкові стратегії, соціальні впливи та здатність до саморефлексії. Взаємодія цих механізмів забезпечує ефективне використання толерантності у вирішенні міжособистісних конфліктів, що є критично важливим для розвитку соціальної компетентності та адаптації молоді у сучасному суспільстві.

Практичні прояви ґендерної толерантності у юнацькому віці відображаються у щоденних міжособистісних взаємодіях, які формуються під впливом когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів. Українські психологи, зокрема Т. В. Бендас, відзначають, що здатність юнаків і

дівчат демонструвати толерантну поведінку проявляється у готовності вислухати іншу точку зору, враховувати потреби та інтереси співрозмовника і вибирати стратегії взаємодії, які мінімізують конфліктність. До практичних проявів належить також здатність коректно реагувати на жартівливі або стереотипні висловлювання щодо статі, підтримувати партнерські стосунки у групових завданнях та навчальних проектах.

Зарубіжні дослідження підкреслюють роль поведінкових проявів у реалізації толерантності. Гордон Олпорт вказував, що конкретні дії – вияв емпатії, готовність до співпраці, використання конструктивного діалогу – є основою практичної реалізації толерантності. Дослідження Кеннета Томаса та Ральфа Кілменна показують, що молодь, яка володіє високим рівнем ґендерної толерантності, частіше обирає компромісні та співпрацяльні стратегії у конфліктних ситуаціях, тоді як особистості з низьким рівнем толерантності можуть демонструвати конкуренцію або уникання, що підвищує ризик ескалації суперечок.

Українські дослідники наголошують на взаємозв’язку практичних проявів толерантності з освітнім та соціальним середовищем. О. М. Кікінежді зазначає, що участь у навчальних групах, інтерактивних заняттях, соціальних проектах і волонтерських ініціативах сприяє відпрацюванню практичних навичок конструктивної взаємодії, формує досвід врахування інтересів інших та зміцнює емоційно-ціннісні орієнтації толерантності. Водночас підтримка однолітків і наставників стимулює застосування знань та ціннісних установок у реальних міжособистісних ситуаціях.

Особливу роль відіграє здатність до саморефлексії і саморегуляції. Л. М. Орбан-Лембрик підкреслює, що практичні прояви толерантності залежать від уміння контролювати емоційні реакції, коригувати поведінку у відповідності з соціальними нормами та оцінювати власні упередження. Юнаки і дівчата, які володіють цими навичками, здатні реалізовувати толерантну поведінку у складних конфліктних ситуаціях, запобігати ескалації конфліктів і підтримувати психологічний комфорт у взаємодії з іншими.

Дослідження також показують, що практична реалізація ґендерної толерантності залежить від поєднання індивідуальних психологічних характеристик та соціальних впливів. В. П. Кравець зазначає, що комбінація високого рівня когнітивної обізнаності, емоційної зрілості, мотиваційної готовності та підтримки соціального середовища створює передумови для стабільного прояву толерантності у повсякденній поведінці юнаків і дівчат.

Практичні прояви ґендерної толерантності безпосередньо впливають на ефективність вирішення конфліктів у міжособистісних взаємодіях юнаків і дівчат. Українські дослідники, зокрема В. П. Кравець, відзначають, що молодь із високим рівнем толерантності здатна передбачати потенційні джерела конфлікту, оцінювати емоційні реакції партнерів і підбирати дії, що мінімізують негативні наслідки суперечок. Такі підходи сприяють вибору стратегій співпраці та компромісу, що відповідає конструктивним моделям поведінки у групових і соціальних взаємодіях.

Зарубіжні автори підкреслюють важливість когнітивного та емоційного аналізу у процесі вирішення конфліктів. Кеннет Томас та Ральф Кілменн відзначають, що рівень толерантності визначає стиль взаємодії: толерантні особистості віддають перевагу співпраці і компромісу, тоді як нетолерантні – конкуренції чи униканню. В умовах юнацького віку, коли міжособистісні відносини характеризуються високою емоційною інтенсивністю, вибір конструктивних стратегій є вирішальним для запобігання ескалації конфліктів та формування соціально адаптивних навичок.

Українські дослідники підкреслюють, що практичне застосування толерантності залежить від інтеграції знань, ціннісних орієнтацій і поведінкових навичок у реальних життєвих ситуаціях. О. М. Кікінежді зазначає, що участь у групових проектах, тренінгах та рольових іграх сприяє розвитку навичок конструктивної взаємодії та реалізації толерантності у конкретних конфліктних умовах. Такі практичні вправи дозволяють юнакам і дівчатам відпрацювати здатність до емпатії, врахування інтересів інших і вибору адекватних дій у непередбачуваних ситуаціях.

Особливу роль відіграє емоційне самоврядування. Т. В. Бендас підкреслює, що здатність контролювати емоції у момент конфлікту дозволяє не лише запобігати агресивним діям, але й підвищує ефективність застосування конструктивних стратегій. Молодь, яка володіє цими навичками, частіше обирає поведінкові моделі, що підтримують взаємоповагу та рівноправність у стосунках.

Крім того, соціальне оточення посилює або послаблює практичні прояви ґендерної толерантності. Л. М. Орбан-Лембрик відзначає, що підтримка однолітків, наявність позитивних моделей поведінки серед дорослих та включення молоді у колективні соціальні активності стимулює застосування толерантних стратегій у реальному житті. Університетські та шкільні програми, що передбачають дискусії, групові завдання та інтерактивні тренінги, сприяють практичній реалізації знань і ціннісних орієнтацій, що забезпечує стабільні прояви конструктивної поведінки у конфліктних ситуаціях.

Практичні прояви ґендерної толерантності формують основу для ефективного вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці, поєднуючи когнітивні оцінки, емоційне самоврядування, поведінкові стратегії та соціальні впливи. Інтеграція цих компонентів у повсякденну поведінку молоді забезпечує розвиток конструктивних навичок взаємодії, запобігає ескалації суперечок і формує базу для соціально адаптивної поведінки.

Навчальне середовище відіграє ключову роль у розвитку ґендерної толерантності у юнацькому віці, оскільки воно забезпечує систематичне формування когнітивних, емоційно-ціннісних і поведінкових компонентів особистості. Українські психологи, зокрема О. М. Кікінежді, підкреслюють, що інтерактивні форми навчання, дискусійні практикуми та рольові ігри сприяють розвитку усвідомлення власних установок, критичного аналізу стереотипів і формуванню навичок конструктивної взаємодії з однолітками. Такі практики дозволяють юнакам і дівчатам відпрацьовувати моделі поведінки, які враховують потреби іншого та підтримують психологічний комфорт у колективі.

Зарубіжні дослідження акцентують на тому, що навчальне середовище формує соціальні очікування і моделює стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях. Гордон Олпорт зазначав, що позитивні соціальні моделі, надані освітнім середовищем, стимулюють розвиток емпатії та усвідомленого ставлення до ґендерних відмінностей, що сприяє вибору конструктивних стратегій вирішення суперечок. Крім того, включення юнаків і дівчат у групові проекти та міждисциплінарні навчальні завдання підвищує їхню здатність до співпраці, компромісу та врахування інтересів інших.

Особливу увагу приділяють ролі міжособистісної взаємодії у формуванні практичних проявів толерантності. Українські науковці, зокрема В. П. Кравець, відзначають, що постійний контакт з однолітками, обговорення спірних питань та спільне виконання завдань створюють умови для розвитку навичок конструктивної поведінки та реалізації толерантності у реальних ситуаціях. Юнаки і дівчата набувають досвіду врахування чужої позиції, контролю емоційних реакцій та вибору оптимальних стратегій взаємодії.

Емоційна складова також посилює ефективність розвитку ґендерної толерантності. Т. В. Бендас підкреслює, що навчальне середовище формує умови для розвитку емпатії, самоконтролю та критичного осмислення власних реакцій у конфліктних ситуаціях. Активне включення учнів у практичні завдання, які потребують взаємодії та спільного прийняття рішень, сприяє закріпленню емоційно-ціннісних орієнтацій, що лежать в основі толерантної поведінки.

Соціальне середовище навчального закладу, за словами Л. М. Орбан-Лембрик, виступає модератором взаємодії між індивідуальними психологічними особливостями та практичними проявами толерантності. Позитивна групова динаміка, підтримка викладачів і однолітків, а також наявність правил колективної взаємодії стимулюють юнаків і дівчат до застосування знань і ціннісних орієнтацій у реальних міжособистісних ситуаціях, підвищуючи ефективність вирішення конфліктів та розвиток соціальної компетентності.

Таким чином, навчальне середовище та міжособистісна взаємодія виступають ключовими чинниками розвитку ґендерної толерантності у юнацькому віці, формуючи когнітивні, емоційно-ціннісні та поведінкові компоненти, які забезпечують ефективне вирішення конфліктів, підтримку взаємоповаги та розвиток соціально адаптивної поведінки.

Завершуючи аналіз поняття та психологічного змісту ґендерної толерантності, важливо зазначити взаємозв'язок її компонентів із розвитком міжособистісних компетенцій у юнацькому віці. Когнітивний компонент ґендерної толерантності передбачає не лише знання про соціальні та психологічні особливості статей, але й здатність критично осмислювати стереотипи та соціальні установки, що впливають на поведінку. Українські дослідники, зокрема В. П. Кравець, підкреслюють, що когнітивна обізнаність юнаків і дівчат дозволяє прогнозувати наслідки власної поведінки у конфліктних ситуаціях та вибирати адекватні стратегії взаємодії.

Емоційно-ціннісний компонент ґендерної толерантності забезпечує розвиток емпатії, здатності до саморегуляції та прийняття іншого. За словами Т. В. Бендас, цей компонент формує базу для стабільних міжособистісних взаємодій, оскільки юнаки і дівчата, які володіють високим рівнем емоційної зрілості, здатні стримувати агресивні реакції, враховувати інтереси партнера і підтримувати конструктивний діалог навіть у складних ситуаціях.

Поведінковий компонент проявляється у конкретних діях, які юнаки і дівчата застосовують у повсякденному спілкуванні та під час вирішення конфліктів. Зарубіжні дослідження, зокрема роботи Кеннет Томас та Ральфа Кілменна, показують, що практична реалізація толерантності передбачає вибір стратегій співпраці та компромісу, а також уникання конфронтаційних або дискримінаційних моделей поведінки. Соціальне середовище навчальних закладів, сім'я та однолітки, за словами О. М. Кікінежді, активно впливають на формування цих поведінкових навичок, забезпечуючи умови для застосування знань та ціннісних орієнтацій у реальних ситуаціях.

Розвиток ґендерної толерантності у юнацькому віці відбувається через інтеграцію когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів, що дозволяє юнакам і дівчатам ефективно вирішувати міжособистісні конфлікти, підтримувати рівноправні взаємини та демонструвати повагу до відмінностей. Українські дослідники, зокрема Л. М. Орбан-Лембрик, такі як Гордон Олпорт і Кеннет Томас, підкреслюють, що саме інтеграція когнітивних, емоційно-ціннісних і поведінкових компонентів у реальну поведінку створює умови для розвитку конструктивної, соціально адаптивної та толерантної поведінки у юнаків і дівчат.

Таким чином, ґендерна толерантність у юнацькому віці розглядається як цілісна психологічна характеристика особистості, що включає знання, ціннісні орієнтації, емоційну зрілість і конкретні поведінкові навички. Вона формується під впливом навчального, соціального і культурного середовища, а її розвиток є критично важливим для ефективного вирішення міжособистісних конфліктів, підтримки рівноправних взаємин та формування соціальної компетентності молоді.

1.2. Психологічні особливості юнацького віку як чинник формування ґендерної толерантності

Юнацький вік характеризується активним розвитком когнітивних, емоційних і соціальних функцій, що безпосередньо впливають на формування ґендерної толерантності. Когнітивні зміни в цей період, за даними українських психологів В. П. Кравець та Т. В. Бендас, пов’язані з розвитком абстрактного мислення, критичної оцінки соціальних норм і стереотипів, а також здатності прогнозувати наслідки власних дій у міжособистісних ситуаціях. Ці когнітивні особливості сприяють усвідомленому сприйняттю гендерних відмінностей і формуванню толерантного ставлення до іншої статі.

Емоційний розвиток юнацького віку визначається підвищеною чутливістю до міжособистісних відносин, формуванням емоційної саморегуляції та здатності до емпатії. Українські дослідники, зокрема Л. М.

Орбан-Лембрик, відзначають, що молодь у цей період активно вчиться розпізнавати власні емоції та емоції інших, що створює основу для конструктивної взаємодії з однолітками незалежно від їхньої статі. Емпатія виступає ключовим чинником розвитку толерантної поведінки, оскільки дозволяє враховувати потреби іншого та зменшувати прояви конфліктності у спілкуванні.

Соціальні компетенції у юнацькому віці формуються під впливом колективу однолітків, сім'ї та навчального середовища. За даними О. М. Кікінежді, взаємодія у групах сприяє розвитку навичок співпраці, компромісу та конструктивного вирішення суперечок. Юнаки і дівчата набувають досвіду адаптації до соціальних норм, усвідомлення ролей у колективі та вибору адекватних стратегій поведінки у різних міжособистісних ситуаціях.

Фізіологічні зміни юнацького віку також впливають на психологічні процеси, які визначають поведінкові прояви толерантності. Зарубіжні дослідження, зокрема роботи Джон Піаже, показують, що гормональні та нейропсихологічні зміни впливають на емоційну чутливість, сприйнятливість до соціальних сигналів та реактивність на конфліктні ситуації, що формує специфічні умови для прояву толерантної поведінки у міжособистісному спілкуванні.

Взаємозв'язок когнітивного, емоційного та соціального розвитку юнацького віку визначає динаміку формування ґендерної толерантності. Молодь здатна аналізувати стереотипи та соціальні установки, контролювати емоційні реакції і застосовувати адекватні поведінкові стратегії, що сприяє ефективній взаємодії з іншими та зменшує ризик конфліктів у різних соціальних контекстах. Таким чином, особливості розвитку когнітивної сфери, емоційної чутливості та соціальної компетентності визначають специфіку формування ґендерної толерантності у юнацькому віці та впливають на міжособистісні взаємодії в навчальному та соціальному середовищі.

Сім'я відіграє визначальну роль у формуванні установок, цінностей та моделей поведінки, які стають основою ґендерної толерантності у підлітків.

Українські дослідники, зокрема В. П. Кравець, відзначають, що стиль виховання, моделі взаємодії між батьками та наявність рівноправних відносин у сім'ї впливають на сприйняття молоддю ролей чоловіка і жінки та на формування стійких соціально-психологічних установок. Виховання, що передбачає підтримку, повагу до думки дитини і обговорення гендерних відмінностей, сприяє розвитку емпатії, здатності до конструктивного діалогу та контролю емоційних реакцій у конфліктних ситуаціях.

Соціальні установки, які формуються через сімейні цінності, культурні традиції та соціальні моделі, визначають поведінкові схильності юнаків і дівчат. Дослідження Т. В. Бендас показують, що підлітки, які отримують підтримку у розвитку толерантних установок від батьків, частіше демонструють готовність до компромісу, взаємоповаги та врахування інтересів інших у міжособистісних конфліктах. Такі установки формують когнітивні та емоційні механізми, необхідні для конструктивної взаємодії з однолітками та дорослими.

Психологічні дослідження підкреслюють, що роль соціальних установок проявляється у виборі стратегій поведінки у міжособистісних ситуаціях. Зарубіжні автори, зокрема Кеннет Томас, відзначають, що позитивні сімейні моделі підтримки і співпраці формують у молоді навички конструктивного вирішення конфліктів та зменшують тенденцію до агресивних або дискримінаційних реакцій. Підлітки, які спостерігають приклади рівноправного спілкування у сім'ї, легше засвоюють принципи взаємоповаги та толерантності, що проявляється у їхній поведінці у школі, гуртках і соціальних групах.

Соціальні установки взаємодіють із когнітивними та емоційними особливостями юнацького віку, створюючи умови для формування стійких ціннісних орієнтацій. О. М. Кікінежді зазначає, що інтеграція сімейного впливу та особистісних психологічних особливостей забезпечує розвиток у підлітків здатності до саморегуляції, емпатії та адекватного реагування у конфліктних ситуаціях, що сприяє прояву ґендерної толерантності у повсякденному спілкуванні.

Додатковим фактором є вплив зовнішнього соціального середовища, включаючи навчальні заклади, однолітків і культурні норми, які взаємодіють із сімейними установками. За даними Л. М. Орбан-Лембрик, коли сімейні цінності підтримуються позитивними моделями поведінки у колективі та навчальному середовищі, молодь активніше застосовує отримані навички у практичній взаємодії, демонструє здатність до співпраці, компромісу та врахування інтересів інших, що є базою для формування ґендерної толерантності.

Однолітки відіграють критично важливу роль у формуванні соціально-психологічних навичок та ціннісних орієнтацій, що визначають рівень ґендерної толерантності у юнаків і дівчат. Українські психологи, зокрема В. П. Кравець, зазначають, що групова динаміка впливає на формування моделей поведінки у міжособистісних взаємодіях, оскільки підлітки спостерігають і наслідують поведінкові шаблони, оцінюють реакції інших на власні вчинки та коригують дії залежно від оцінки групи. Взаємодія з однолітками стимулює розвиток когнітивних навичок, зокрема усвідомлення гендерних ролей та критичного сприйняття стереотипів, а також емоційної чутливості, що сприяє конструктивній поведінці.

Соціальні процеси у групі формують механізми підтримки, конкуренції та співпраці, які безпосередньо впливають на прояви толерантності. Зарубіжні дослідження, зокрема роботи Гордон Олпорт та Кеннет Томас, показують, що підлітки, які перебувають у групах із позитивною груповою культурою, демонструють більшу готовність до співпраці, емпатії та компромісних стратегій під час конфліктів. Групові норми та очікування формують поведінкові моделі, що відображають повагу до іншого та здатність враховувати інтереси інших членів колективу.

Взаємодія в групі також стимулює розвиток соціальної компетентності. Українські дослідники, зокрема Л. М. Орбан-Лембрик, відзначають, що участь у спільних проектах, дискусіях і рольових іграх дозволяє підліткам відпрацьовувати навички конструктивної взаємодії, контролювати емоційні

реакції та застосовувати стратегії вирішення конфліктів з урахуванням гендерних особливостей. Цей досвід формує практичну основу для прояву ґендерної толерантності у повсякденному спілкуванні.

Емоційний вплив однолітків також є значущим. Позитивне соціальне прийняття, підтримка та схвалення демонструють молоді цінність толерантної поведінки, підвищуючи мотивацію до співпраці та взаємоповаги. З іншого боку, негативні реакції групи на прояви толерантності можуть викликати корекцію поведінки або адаптаційні механізми, що знижують стійкість толерантних установок. Зарубіжні дослідження, зокрема роботи Ральф Кілменн, підтверджують, що групова підтримка є фактором, який зміцнює практичну реалізацію толерантності у соціальних ситуаціях, а відсутність підтримки може обмежувати її прояви.

Когнітивні та емоційні механізми, що розвиваються під впливом групової взаємодії, взаємодіють із соціальними нормами та сімейними установками. Дослідження О. М. Кікінежді показують, що така інтеграція стимулює формування у підлітків здатності до самоконтролю, аналізу власних упереджень та вибору адекватних моделей поведінки у міжособистісних ситуаціях, що є основою розвитку ґендерної толерантності.

Тож, взаємодія з однолітками і групова динаміка відіграють визначальну роль у розвитку соціально-психологічних механізмів, що забезпечують формування когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів ґендерної толерантності у юнацькому віці.

Навчальне середовище формує специфічні умови для прояву і розвитку ґендерної толерантності у підлітків. Українські дослідники, зокрема О. М. Кікінежді, зазначають, що інтерактивні методи навчання, дискусійні практикуми та рольові ігри стимулюють усвідомлення соціальних ролей, формування навичок конструктивної взаємодії та розвиток емоційної чутливості. Навчальні завдання, які передбачають роботу у змішаних групах, дозволяють юнакам і дівчатам практикувати співпрацю, компроміс і врахування інтересів інших.

Освітні програми, що включають модулі з психології, соціології та культурології, забезпечують систематичне засвоєння знань про гендерні відмінності, стереотипи та соціальні установки. Зарубіжні дослідження, зокрема роботи Гордон Олпорт, показують, що навчальні курси з інтегрованим підходом підвищують здатність учнів критично оцінювати соціальні стереотипи, прогнозувати наслідки власної поведінки у міжособистісних ситуаціях та застосовувати конструктивні стратегії взаємодії.

Вплив навчального середовища посилюється взаємодією з учителями та наставниками. Українські науковці, зокрема Л. М. Орбан-Лембрик, відзначають, що позитивні приклади поведінки викладачів, підтримка рівноправних взаємин у класі та організація групових проектів формують у підлітків практичні навички толерантної взаємодії. Участь у дискусіях і презентаціях сприяє розвитку навичок аргументації, слухання партнера та врахування різних точок зору, що безпосередньо впливає на прояви ґендерної толерантності.

Соціально-психологічні тренінги та інтерактивні вправи в навчальних закладах стимулюють розвиток емпатії та самоконтролю. Українські дослідники, зокрема Т. В. Бендас, відзначають, що підлітки, які проходять регулярні тренінги з міжособистісного спілкування та роботи в групі, демонструють більшу готовність до конструктивного вирішення конфліктів та врахування потреб іншого. Методичне включення ситуаційного аналізу, рольових ігор та практичних завдань дозволяє закріпити когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти толерантності у щоденних взаємодіях.

Інтерактивні форми навчання також впливають на усвідомлення гендерних ролей і норм у соціальному середовищі. Молодь аналізує власні упередження, оцінює реакції групи та підбирає адекватні стратегії поведінки. Зарубіжні дослідники, зокрема Кеннет Томас, зазначають, що системне включення практичних завдань у навчальні програми сприяє формуванню конструктивної поведінки та підвищує ефективність реалізації толерантності у міжособистісних конфліктах.

Емоційна сфера юнацького віку характеризується підвищеною чутливістю до соціальних оцінок, інтенсивністю переживань та поступовим формуванням навичок емоційної саморегуляції. Українські психологи, зокрема С. Д. Максименко, підкреслюють, що в цей період відбувається ускладнення емоційних реакцій, зростає усвідомленість власних переживань та з'являється здатність до рефлексії, що безпосередньо впливає на міжособистісну взаємодію. Розвиток емоційної сфери визначає характер реагування юнаків і дівчат у ситуаціях напруженого спілкування та міжособистісних конфліктів.

Формування ґендерної толерантності тісно пов'язане зі здатністю розпізнавати емоційні стани інших і співвідносити їх із власними реакціями. Дослідження Л. М. Орбан-Лембрик свідчать, що розвиток емпатії у юнацькому віці знижує рівень агресивних проявів у спілкуванні та сприяє вибору конструктивних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях. Емпатійні здібності дозволяють підліткам враховувати переживання представників іншої статі, що позитивно впливає на формування толерантних установок.

Зарубіжні автори також звертають увагу на роль емоційної компетентності у розвитку толерантної поведінки. Зокрема, Деніел Ґоулман розглядає емоційну саморегуляцію як основу ефективної соціальної взаємодії. Здатність усвідомлювати та контролювати власні емоції зменшує ймовірність імпульсивних реакцій у конфліктних ситуаціях і сприяє збереженню поваги до співрозмовника незалежно від його ґендерної належності.

Емоційний розвиток юнаків і дівчат відбувається нерівномірно, що позначається на стилях міжособистісного спілкування. Українські дослідники зазначають, що дівчата частіше демонструють вербальну експресію емоцій і схильність до співпереживання, тоді як юнаки частіше орієнтуються на стримування емоційних проявів. Такі відмінності, за спостереженнями Т. В. Бендас, впливають на сприйняття поведінки іншого та можуть як ускладнювати, так і полегшувати формування ґендерної толерантності залежно від рівня емоційної зрілості особистості.

Важливим аспектом емоційного розвитку є формування здатності до емоційного прогнозування, що дозволяє передбачати реакції інших учасників взаємодії. Ця здатність сприяє вибору адекватних форм поведінки у складних комунікативних ситуаціях. За даними зарубіжних досліджень, зокрема робіт Ральф Кілменн, підлітки з розвиненими навичками емоційної регуляції частіше застосовують співпрацю та компроміс як стратегії взаємодії, що створює умови для прояву ґендерної толерантності у міжособистісних конфліктах.

Когнітивний розвиток у юнацькому віці характеризується переходом до абстрактного мислення, здатності до аналізу соціальних явищ та усвідомлення складних причинно-наслідкових зв'язків. Українські науковці, зокрема С. Д. Максименко, підкреслюють, що в цей період формується здатність до критичного осмислення соціальних норм і правил, що створює умови для перегляду усталених уявлень про гендерні ролі. Юнаки і дівчата починають аналізувати соціальні очікування, співвідносити їх із власним досвідом та оцінювати їхню доцільність у міжособистісній взаємодії.

Розвиток рефлексивного мислення дозволяє молоді усвідомлювати вплив соціальних стереотипів на власну поведінку та поведінку інших. Дослідження О. М. Кікінежді показують, що здатність до саморефлексії сприяє усвідомленню прихованих упереджень і формуванню більш гнучких когнітивних схем сприйняття представників різних гендерних груп. Такий рівень когнітивної обробки інформації зменшує ймовірність автоматичних негативних оцінок та сприяє більш зваженій поведінці у конфліктних ситуаціях.

Зарубіжні психологічні концепції також акцентують увагу на значенні когнітивного розвитку для формування толерантності. У працях Жан Піаже зазначається, що перехід до формально-операційного мислення розширює можливості підлітків у розумінні соціальних ролей і норм, дозволяє розглядати альтернативні точки зору та приймати різноманітність як об'єктивну характеристику соціального середовища. Ці когнітивні зміни впливають на

здатність молоді до прийняття гендерних відмінностей без їх оцінювання через призму стереотипів.

Когнітивні процеси безпосередньо пов’язані з формуванням установок щодо міжособистісної взаємодії. Українські дослідники, зокрема Л. М. Орбан-Лембрик, відзначають, що розвиток соціального мислення сприяє усвідомленню ролі взаємоповаги, рівноправності та відповідальності у спілкуванні. Юнаки і дівчата починають прогнозувати можливі наслідки власних висловлювань і дій, що знижує ризик конфліктів, зумовлених ґендерними упередженнями.

Особливе значення має формування когнітивної гнучкості, яка дозволяє адаптувати поведінку до змінних соціальних умов. Зарубіжні дослідження, зокрема роботи Гордон Олпорт, демонструють, що когнітивна відкритість і здатність переглядати власні переконання пов’язані зі зниженням рівня упередженості та підвищенням толерантності у міжособистісних контактах. У юнацькому віці ці якості активно формуються під впливом навчальної діяльності, спілкування з однолітками та участі у соціальних дискусіях.

Когнітивний розвиток також впливає на вибір стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях. Осмислення позиції іншого, аналіз мотивів та оцінка альтернативних способів взаємодії сприяють використанню конструктивних стратегій, що відповідають принципам ґендерної толерантності. Юнаки і дівчата з вищим рівнем когнітивної зрілості частіше орієнтуються на співпрацю та діалог, враховуючи індивідуальні та гендерні особливості партнерів по спілкуванню.

Формування ідентичності є одним із центральних психологічних процесів юнацького віку, що визначає характер самосприйняття, міжособистісних відносин та ставлення до соціальних ролей. Українські психологи, зокрема С. Д. Максименко, розглядають ідентичність як інтегративне утворення, яке поєднує когнітивні уявлення про себе, емоційне ставлення до власної особистості та поведінкові прояви у соціальній взаємодії. У юнацькому віці ці

компоненти активно перебудовуються під впливом соціального досвіду, спілкування з однолітками та засвоєння культурних норм.

Ґендерна ідентичність формується у взаємодії біологічних, психологічних і соціальних чинників. Дослідження О. М. Кікінежді свідчать, що усвідомлення власної ґендерної належності супроводжується осмисленням соціальних очікувань і ролей, пов’язаних із статтю. Юнаки і дівчата аналізують відповідність між внутрішніми переживаннями та зовнішніми вимогами соціального середовища, що впливає на ставлення до представників іншої статі та визначає характер міжособистісної взаємодії.

Процес формування ідентичності включає переоцінку раніше засвоєних стереотипів. Українські науковці зазначають, що в юнацькому віці відбувається активний перегляд гендерних уявлень, сформованих у дитинстві, та пошук індивідуальних моделей поведінки. За спостереженнями Т. В. Бендас, здатність критично ставитися до традиційних гендерних ролей сприяє формуванню більш гнучких установок і знижує рівень упередженості у спілкуванні.

Зарубіжні психологічні концепції підкреслюють значення ідентичності для соціальної адаптації. У теорії психосоціального розвитку Ерік Еріксон юнацький вік розглядається як етап формування цілісного уявлення про себе, що впливає на здатність до встановлення стабільних міжособистісних відносин. Пошук ідентичності супроводжується експериментуванням із соціальними ролями, включаючи ґендерні, що розширює досвід взаємодії та сприяє прийняттю відмінностей інших.

Ідентичність пов’язана з рівнем самооцінки та впевненості у власних можливостях. Підлітки з більш стабільною самооцінкою демонструють меншу схильність до захисних реакцій у міжособистісних конфліктах і більшу готовність до діалогу. За даними зарубіжних досліджень, особи з чітко сформованою ідентичністю рідше використовують дискримінаційні установки як засіб самоствердження, що позитивно впливає на розвиток ґендерної толерантності.

Формування ґендерної ідентичності також пов’язане з процесами соціального порівняння. Юнаки і дівчата оцінюють себе через призму соціальних норм і реакцій оточення, коригуючи власну поведінку відповідно до групових очікувань. Розвиток усвідомленої ідентичності дозволяє зменшити залежність від стереотипних оцінок та сприяє більш автономному вибору моделей міжособистісної взаємодії, що відображають принципи поваги та рівноправності.

Юнацький вік характеризується інтенсивним формуванням системи ціннісних орієнтацій, які визначають спрямованість особистості та регулюють її соціальну поведінку. Українські психологи, зокрема І. Д. Бех, розглядають цінності як внутрішні регулятори поведінки, що формуються у процесі засвоєння соціального досвіду та моральних норм. У цьому віці відбувається активне осмислення понять справедливості, рівності, поваги до іншого, що створює психологічні передумови для розвитку ґендерної толерантності.

Моральна свідомість юнаків і дівчат розвивається у тісному зв’язку з когнітивними та емоційними процесами. Здатність до морального судження дозволяє оцінювати власні дії та дії інших з позицій соціально прийнятних норм. За спостереженнями С. Д. Максименко, у юнацькому віці зростає роль внутрішніх моральних критеріїв, що зменшує залежність поведінки від зовнішнього контролю і посилює відповідальність за власні вчинки у міжособистісній взаємодії.

Формування ціннісних орієнтацій відбувається під впливом соціального середовища, освітніх практик і міжособистісного спілкування. Дослідження Л. М. Орбан-Лембрик вказують на те, що включення молоді у діяльність, спрямовану на співпрацю та взаємодопомогу, сприяє закріпленню гуманістичних цінностей і розвитку толерантних установок. У процесі спільної діяльності юнаки і дівчата засвоюють моделі поведінки, які передбачають визнання рівності та повагу до індивідуальних відмінностей.

Зарубіжні психологічні концепції морального розвитку також підкреслюють значення ціннісної сфери для соціальної поведінки. У теорії

морального розвитку Лоуренс Колберг юнацький вік відповідає етапу переходу до постконвенційного рівня морального мислення, що характеризується орієнтацією на універсальні етичні принципи. Усвідомлення цінності людської гідності та прав особистості впливає на ставлення до гендерних відмінностей і знижує схильність до дискримінаційних оцінок.

Ціннісні орієнтації пов'язані з вибором стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях. Юнаки і дівчата, для яких значущими є цінності рівноправності та взаємоповаги, частіше орієнтуються на діалог і пошук взаємоприйнятних рішень. Українські дослідники відзначають, що внутрішня інтеріоризація гуманістичних цінностей сприяє формуванню стабільних установок ґендерної толерантності, які проявляються у повсякденному спілкуванні незалежно від зовнішніх обставин.

Моральна свідомість у юнацькому віці також пов'язана з розвитком відповідальності за соціальні наслідки власних дій. Усвідомлення впливу слів і вчинків на емоційний стан інших сприяє більш зваженій поведінці у міжособистісних взаємодіях. Це створює психологічні умови для прийняття гендерної різноманітності та формування толерантних моделей спілкування у різних соціальних контекстах.

У юнацькому віці відбувається поступове формування особистісної зрілості, що проявляється у здатності до самоконтролю, усвідомленого прийняття рішень і відповідального ставлення до власної поведінки. Українські психологи, зокрема С. Д. Максименко, пов'язують особистісну зрілість із розвитком внутрішніх регуляторів поведінки, які забезпечують стабільність соціальних установок і передбачуваність реакцій у міжособистісній взаємодії. Ці характеристики мають значення для формування толерантного ставлення до інших, зокрема у ситуаціях, пов'язаних із ґендерними відмінностями.

Саморегуляція виступає психологічним механізмом, що дозволяє юнакам і дівчатам контролювати імпульсивні реакції, коригувати поведінку відповідно до соціальних норм і враховувати позицію іншого. Дослідження українських науковців свідчать, що розвиток вольових якостей і здатності до

відтермінування емоційних реакцій знижує рівень конфліктності та сприяє конструктивному спілкуванню. Саморегуляція дозволяє уникати стереотипних оцінок і підтримує готовність до діалогу у міжособистісних контактах.

Зарубіжні психологічні концепції розглядають саморегуляцію як результат соціального навчання та внутрішньої інтеріоризації норм поведінки. У теорії соціального навчання Альберт Бандура підкреслюється, що спостереження за моделями поведінки та усвідомлення наслідків власних дій формують здатність до самоконтролю. У юнацькому віці ці процеси активізуються, оскільки зростає значущість соціальної оцінки та потреба у збереженні позитивного образу «Я» у групі.

Рівень особистісної зрілості впливає на сприйняття міжособистісних відмінностей. Юнаки і дівчата з більш сформованою здатністю до саморефлексії схильні аналізувати власні реакції, усвідомлювати джерела напруження у спілкуванні та коригувати поведінку з урахуванням індивідуальних і ґендерних особливостей партнера. Українські дослідники зазначають, що така внутрішня робота знижує потребу у використанні захисних або агресивних стратегій у конфліктних ситуаціях.

Саморегуляція тісно пов’язана з розвитком відповідальності за соціальні наслідки власних дій. Усвідомлення того, що висловлювання або поведінка можуть спричиняти емоційний дискомфорт іншому, стимулює вибір більш коректних форм взаємодії. Це проявляється у готовності дотримуватися принципів поваги, рівноправності та прийняття відмінностей, що є важливими складовими ґендерної толерантності у юнацькому віці.

Особистісна зрілість також визначає здатність до автономного прийняття рішень у соціальних ситуаціях. Юнаки і дівчата, які спираються на внутрішні цінності та самостійні судження, меншою мірою піддаються тиску групових стереотипів і демонструють більшу стійкість толерантних установок у міжособистісному спілкуванні.

Психологічна адаптація у юнацькому віці пов’язана з входженням особистості у нові соціальні ролі, розширенням сфери міжособистісних

контактів і зростанням вимог до самостійності. Українські психологи, зокрема Л. М. Орбан-Лембрик, розглядають адаптацію як процес активного пристосування особистості до соціального середовища, що включає емоційні, когнітивні та поведінкові компоненти. У юнацькому віці адаптаційні процеси набувають особливої інтенсивності, оскільки змінюються умови навчання, соціальні очікування та характер міжособистісних взаємодій.

Рівень психологічної адаптації впливає на особливості реагування у конфліктних ситуаціях. Юнаки і дівчата з високим рівнем адаптованості демонструють більшу гнучкість у спілкуванні, здатність враховувати позицію співрозмовника та контролювати емоційні реакції. За даними українських досліджень, адаптованість пов’язана зі зниженням тривожності та агресивності, що створює умови для прийняття індивідуальних і ґендерних відмінностей у процесі взаємодії.

Психологічна дезадаптація може проявлятися у підвищеній чутливості до соціальних оцінок, схильності до захисних реакцій та труднощах у регуляції поведінки. У таких умовах ґендерні відмінності нерідко сприймаються як джерело напруження, що підвищує ймовірність конфліктних взаємодій. Українські науковці зазначають, що недостатній рівень адаптації ускладнює конструктивний діалог і сприяє використанню стереотипних або ригідних моделей поведінки у спілкуванні.

Зарубіжні психологічні підходи підкреслюють значення адаптаційних ресурсів особистості для ефективної соціальної взаємодії. У працях Річард Лазарус психологічна адаптація розглядається через призму когнітивної оцінки ситуації та вибору копінг-стратегій. Юнаки і дівчата, які володіють конструктивними стратегіями подолання стресу, рідше демонструють конфліктну поведінку і частіше обирають способи взаємодії, що враховують інтереси іншого.

Адаптаційні процеси тісно пов’язані з розвитком соціальної підтримки. Наявність значущих соціальних зв’язків з однолітками, викладачами та членами родини сприяє емоційній стабільності та підвищує впевненість у

власних можливостях. Українські дослідники відзначають, що соціальна підтримка знижує рівень напруження у міжособистісних конфліктах і полегшує прийняття різних форм соціальної і ґендерної ідентичності.

Психологічна адаптація також визначає готовність особистості до змін і прийняття нових соціальних норм. Юнаки і дівчата, які успішно адаптуються до мінливих умов соціального середовища, виявляють більшу відкритість до різноманіття соціальних ролей і стилів поведінки. Це проявляється у більш толерантному ставленні до представників іншої статі та зниженні напруженості у ситуаціях міжособистісних конфліктів.

Індивідуально-психологічні особливості юнаків і дівчат визначають специфіку міжособистісної взаємодії та впливають на характер прояву ґендерної толерантності. Українські психологи, зокрема С. Д. Максименко, підкреслюють, що темперамент, рівень емоційної збудливості та індивідуальний стиль реагування формують базу для соціальної поведінки особистості. У юнацькому віці ці особливості поєднуються з процесами соціалізації, що відображається на способах спілкування та реагування у конфліктних ситуаціях.

Темперамент впливає на інтенсивність емоційних реакцій і швидкість поведінкових відповідей. Юнаки і дівчата з підвищеною імпульсивністю частіше демонструють різкі реакції у ситуаціях міжособистісного напруження, що може ускладнювати прояви толерантності. Українські дослідження зазначають, що врівноважені типи темпераменту частіше характеризуються здатністю до витримки, обдуманості рішень та контролю емоцій, що створює сприятливі умови для прийняття гендерних відмінностей у спілкуванні.

Рівень особистісної та ситуативної тривожності також впливає на характер міжособистісної взаємодії. Підвищена тривожність у юнацькому віці пов’язана з чутливістю до соціальної оцінки та страхом негативного ставлення з боку оточення. За спостереженнями українських психологів, такі особливості можуть сприяти формуванню захисних форм поведінки, включаючи уникнення

або жорстке відстоювання власної позиції, що ускладнює прояви ґендерної толерантності у конфліктних ситуаціях.

Зарубіжні психологічні дослідження також звертають увагу на взаємозв'язок індивідуальних особливостей і соціальної поведінки. У працях Ганс Айзенк підкреслюється роль базових особистісних рис у регуляції емоційних реакцій та міжособистісної поведінки. Юнаки і дівчата з високим рівнем емоційної стабільності частіше демонструють спокійне ставлення до відмінностей інших і здатність підтримувати конструктивний діалог у складних комунікативних ситуаціях.

Комунікативні здібності виступають важливим чинником формування ґендерної толерантності. Розвинені навички спілкування, здатність чітко формулювати думки та слухати співрозмовника знижують ризик непорозумінь і конфліктів. Українські дослідники відзначають, що юнаки і дівчата з високим рівнем комунікативної компетентності легше встановлюють міжособистісні контакти та демонструють більшу відкритість до різних точок зору, включаючи гендерні.

Індивідуально-психологічні особливості взаємодіють із соціальними умовами розвитку. Рівень самоприйняття, емоційної стабільності та комунікативної впевненості визначає готовність особистості до конструктивної взаємодії з представниками іншої статі. Ці характеристики формують підґрунтя для вибору моделей поведінки, що орієнтовані на повагу, прийняття та взаєморозуміння у міжособистісних конфліктах.

Міжособистісні конфлікти у юнацькому віці є простором активного прояву психологічних особливостей особистості, зокрема рівня емоційної регуляції, когнітивної зрілості, ціннісних орієнтацій та соціальних установок. Українські дослідники, зокрема Л. М. Орбан-Лембрик, розглядають конфлікт як форму соціальної взаємодії, у межах якої актуалізуються індивідуальні способи сприйняття іншого та моделі реагування на відмінності. У юнацькому віці ці моделі перебувають у стані формування, що зумовлює варіативність стратегій поведінки та рівня толерантності у конфліктних ситуаціях.

Психологічні особливості цього вікового періоду визначають характер інтерпретації конфліктної ситуації. Розвинені когнітивні процеси дозволяють юнакам і дівчатам аналізувати позиції учасників взаємодії, відокремлювати особистісні характеристики від соціальних ролей і знижувати рівень персоналізації конфлікту. За даними С. Д. Максименко, здатність до рефлексії та усвідомлення власних емоційних реакцій зменшує імовірність використання жорстких або дискримінаційних форм поведінки у міжособистісних суперечностях.

Ґендерна толерантність у конфлікті проявляється через готовність враховувати особливості сприйняття, емоційного реагування та комунікативного стилю представників іншої статі. Українські науковці зазначають, що юнаки і дівчата з більш сформованими навичками саморегуляції та емпатії частіше орієнтуються на діалог, пояснення власної позиції та пошук взаємоприйнятних рішень. Такі стратегії поведінки пов’язані з рівнем особистісної зрілості та внутрішньою інтеріоризацією цінностей рівноправності.

Зарубіжні психологічні підходи також акцентують увагу на ролі індивідуальних психологічних ресурсів у конфліктній взаємодії. У концепціях управління конфліктами, розроблених Кеннет Томас і Ральф Кілменн, підкреслюється значення когнітивної оцінки ситуації, емоційного контролю та орієнтації на співпрацю. Юнацький вік характеризується активним засвоєнням цих механізмів, що відображається на здатності до толерантної поведінки у конфліктних умовах.

Прояви ґендерної толерантності у міжособистісних конфліктах залежать від рівня інтеграції психологічних характеристик особистості. Емоційна стабільність, сформовані ціннісні орієнтації, розвинені комунікативні здібності та позитивний досвід соціальної взаємодії створюють умови для конструктивного реагування на суперечності. Українські дослідники відзначають, що у таких умовах конфлікт перестає сприйматися як загроза та набуває характеру ситуації взаємного з’ясування позицій.

Психологічні особливості юнацького віку визначають не лише характер реагування у конкретному конфлікті, а й загальну спрямованість міжособистісної поведінки. Формування ґендерної толерантності у цьому віці відбувається через поєднання індивідуального досвіду, соціальних впливів і внутрішніх психологічних механізмів, що забезпечують здатність до прийняття відмінностей та підтримання конструктивних форм взаємодії у складних соціальних ситуаціях.

1.3. Ґендерна толерантність у контексті міжособистісних конфліктів

У сучасній психологічній науці міжособистісний конфлікт розглядається як форма соціальної взаємодії, що виникає внаслідок зіткнення позицій, інтересів, цінностей або уявлень учасників спілкування. У цьому контексті ґендерна толерантність постає як важливий психологічний чинник, що визначає характер сприйняття опонента та спосіб реагування на конфліктну ситуацію. Дослідження українських учених свідчать, що конфлікти між представниками різних ґендерних груп часто супроводжуються актуалізацією соціальних стереотипів, нормативних очікувань і рольових уявлень, які впливають на динаміку взаємодії.

Як зазначає Л. М. Орбан-Лембрик, міжособистісний конфлікт не обмежується зовнішнім протистоянням позицій, а включає внутрішні когнітивні та емоційні процеси, пов’язані з інтерпретацією поведінки іншого. У випадку ґендерно зумовлених суперечностей ці процеси часто ґрунтуються на усталених уявленнях про «чоловіче» та «жіноче», що може знижувати гнучкість мислення та ускладнювати конструктивний діалог.

Ґендерна толерантність у ситуації конфлікту виявляється через готовність визнавати право іншого на відмінну позицію незалежно від його статевої приналежності. Українські психологи наголошують, що толерантне ставлення у міжособистісній взаємодії пов’язане з рівнем соціальної зрілості особистості та сформованістю гуманістичних цінностей. За підходом С. Д. Максименко,

здатність приймати відмінності є результатом інтеграції когнітивного досвіду, емоційної регуляції та особистісних смислів.

Зарубіжні дослідження міжособистісних конфліктів також підкреслюють роль толерантності як умови ефективної комунікації. У працях Мортон Дойч конфлікт розглядається як процес, перебіг якого залежить від орієнтації сторін на співпрацю або суперництво. Ґендерна толерантність у цьому контексті сприяє зменшенню напруження, оскільки знижує імовірність інтерпретації поведінки опонента через призму упереджень та негативних очікувань.

Психологічний аналіз міжособистісних конфліктів у ґендерному вимірі дозволяє розглядати толерантність не лише як соціальну норму, а як індивідуальну характеристику, що впливає на вибір стратегій поведінки. У ситуаціях конфлікту особи з вищим рівнем ґендерної толерантності демонструють більшу відкритість до аргументів іншого, схильність до пояснення власної позиції та зниження емоційної поляризації взаємодії.

Міжособистісні конфлікти мають різноманітні форми прояву та відрізняються за характером причин, структурою взаємодії та психологічними механізмами розвитку. У психологічній літературі виділяються конфлікти інтересів, ціннісні конфлікти, рольові конфлікти та конфлікти сприйняття. Кожен із цих типів може набувати специфічного змісту у випадках, коли взаємодія відбувається між представниками різних ґендерних груп. Особливості інтерпретації поведінки партнера у таких ситуаціях нерідко пов’язані з соціальними уявленнями про нормативні ролі чоловіків і жінок, що впливає на перебіг комунікації та інтенсивність емоційних реакцій.

Дослідження українських учених показують, що значна частина міжособистісних конфліктів у молодіжному середовищі виникає через різні очікування щодо поведінки та стилю спілкування. За спостереженнями Л. М. Орбан-Лембрик, рольові конфлікти часто пов’язані з невідповідністю між реальними діями людини та соціальними очікуваннями, що сформувалися на основі традиційних ґендерних норм. У таких ситуаціях толерантне ставлення до

відмінностей дозволяє зменшити напруження взаємодії та сприяє пошуку прийнятних для обох сторін форм комунікації.

Ціннісні конфлікти виникають тоді, коли учасники взаємодії керуються різними моральними орієнтирами або світоглядними установками. У випадку ґендерних суперечностей такі конфлікти можуть стосуватися уявлень про рівноправність, соціальні ролі, професійну самореалізацію або моделі поведінки у спілкуванні. Українські дослідники, зокрема І. Д. Бех, звертають увагу на те, що система особистісних цінностей визначає спосіб реагування людини на соціальні відмінності та впливає на готовність до прийняття альтернативних позицій.

У зарубіжній психології значну увагу приділено аналізу стратегій поведінки у конфлікті. У моделі управління конфліктами, запропонованій Кеннет Томас та Ральф Кілменн, описано п’ять основних стилів взаємодії: конкуренція, пристосування, уникнення, компроміс і співробітництво. У контексті ґендерної толерантності особливого значення набувають стратегії компромісу та співробітництва, оскільки вони передбачають врахування інтересів партнера та орієнтацію на спільне вирішення проблемної ситуації.

Психологічна специфіка ґендерно забарвлених конфліктів також проявляється у способах емоційного реагування. Соціальні стереотипи нерідко формують очікування щодо допустимих форм вираження емоцій для чоловіків і жінок, що може впливати на характер комунікації у конфліктній ситуації. Усвідомлення цих особливостей і здатність відокремлювати індивідуальні риси особистості від стереотипних уявлень створюють умови для більш конструктивної взаємодії та підтримують прояви ґендерної толерантності у міжособистісному спілкуванні.

Психологічний аналіз міжособистісних конфліктів у ґендерному вимірі передбачає врахування когнітивних процесів, що визначають інтерпретацію поведінки партнера по взаємодії. У конфліктній ситуації людина оцінює дії іншого через призму власного досвіду, соціальних установок і сформованих уявлень про допустимі моделі поведінки. Коли взаємодія відбувається між

представниками різних статей, ці інтерпретації часто доповнюються ґендерними очікуваннями, які впливають на сприйняття мотивів і намірів співрозмовника.

Українські психологи зазначають, що у процесі міжособистісної взаємодії значну роль відіграють соціальні установки, сформовані у ході соціалізації. За дослідженнями О. М. Кікінежді, ґендерні установки визначають характер оцінки поведінки іншої людини, впливають на рівень довіри у спілкуванні та можуть виступати джерелом напруження у конфліктних ситуаціях. У випадках, коли ці установки мають стереотипний характер, вони здатні обмежувати можливості для конструктивного діалогу.

Когнітивні механізми сприйняття конфлікту пов’язані з процесами соціальної категоризації, коли людина схильна відносити інших до певних груп і приписувати їм узагальнені характеристики. У зарубіжній соціальній психології такі процеси розглядалися у працях Генрі Теджфел, де підкреслювалася роль групової ідентичності у формуванні міжгрупових відносин. У ситуації ґендерної взаємодії категоризація може спричиняти спрощене сприйняття поведінки партнера, що підсилює конфліктний потенціал спілкування.

Ґендерна толерантність у цьому контексті пов’язана зі здатністю особистості усвідомлювати обмеженість стереотипних суджень та розглядати партнера по взаємодії як індивідуальність. Українські дослідники звертають увагу на те, що розвиток рефлексивного мислення у юнацькому віці сприяє більш гнучкому аналізу соціальних ситуацій. За підходом С. Д. Максименко, рефлексія дозволяє людині усвідомлювати власні установки, переглядати попередні оцінки та змінювати поведінкові стратегії у процесі взаємодії.

Емоційний компонент конфлікту також відіграє важливу роль у формуванні ставлення до опонента. Інтенсивні переживання, що виникають у конфліктній ситуації, можуть посилювати тенденцію до узагальнених оцінок і негативних атрибуцій. Розвинені навички емоційної регуляції та здатність до емпатії сприяють зниженню рівня емоційної напруги і дозволяють зосередити

увагу на змісті проблемної ситуації, а не на ґендерній приналежності співрозмовника.

Емоційні процеси займають важливе місце у структурі міжособистісних конфліктів, оскільки вони визначають інтенсивність переживань, характер реакцій та спрямованість поведінки учасників взаємодії. У ситуаціях, де конфліктна взаємодія відбувається між представниками різних статей, емоційні реакції часто поєднуються з очікуваннями, сформованими на основі ґендерних норм і соціальних стереотипів. Такі очікування можуть впливати на інтерпретацію поведінки партнера та визначати ступінь готовності до взаєморозуміння.

Дослідження українських психологів свідчать, що емоційна регуляція виступає важливим чинником конструктивної взаємодії у конфліктних ситуаціях. За підходом С. Д. Максименко, здатність контролювати емоційні прояви та усвідомлювати власні переживання формує психологічні умови для більш виваженого реагування на суперечності. У юнацькому віці розвиток емоційної саморегуляції тісно пов’язаний із формуванням рефлексії та усвідомленням впливу власної поведінки на інших людей.

У міжособистісному конфлікті значну роль відіграє емпатія, яка передбачає здатність розуміти емоційний стан іншої людини та співвідносити його з власним досвідом. Українські дослідники зазначають, що емпатійні тенденції сприяють зниженню рівня агресивності у спілкуванні та підвищують готовність до прийняття позиції партнера. За спостереженнями І. Д. Бех, розвиток моральної чутливості та емпатії у молоді впливає на формування гуманістичних установок, що проявляються у толерантному ставленні до соціальних відмінностей.

У зарубіжній психології емоційний аспект конфліктів розглядався у межах досліджень емоційного інтелекту. У працях Деніел Ґоулман підкреслюється, що здатність розпізнавати та регулювати емоції є важливою складовою ефективної міжособистісної взаємодії. Особи з розвиненим емоційним інтелектом краще розуміють мотиви поведінки інших і

демонструють більшу гнучкість у спілкуванні, що сприяє зниженню конфліктності.

Емоційна складова конфлікту також пов’язана з процесами атрибуції, коли людина намагається пояснити причини поведінки партнера. У випадках, коли оцінка ґрунтується на стереотипних уявленнях про чоловіків і жінок, виникає тенденція до спрощених або упереджених пояснень. Розвинені навички емоційного усвідомлення та здатність до аналізу соціальної ситуації зменшують імовірність таких інтерпретацій і підтримують більш нейтральне ставлення до опонента у процесі конфліктної взаємодії.

Комунікативний аспект міжособистісних конфліктів має суттєве значення для розуміння проявів ґендерної толерантності у процесі взаємодії. Спілкування виступає основним механізмом, через який реалізуються позиції учасників конфлікту, відбувається обмін аргументами та формуються взаємні оцінки. У випадках, коли взаємодія здійснюється між представниками різних статей, комунікативний процес часто ускладнюється впливом соціально сформованих уявлень про прийнятні стилі поведінки чоловіків і жінок.

Українські дослідники звертають увагу на те, що стиль комунікації може значною мірою визначати динаміку конфліктної взаємодії. За підходом Л. М. Орбан-Лембрик, міжособистісне спілкування включає інформаційний, емоційний та регулятивний компоненти, кожен із яких впливає на перебіг конфлікту. Невідповідність комунікативних очікувань або різні способи вираження позиції можуть спричиняти непорозуміння та посилювати напруження між учасниками взаємодії.

У дослідженнях ґендерної психології підкреслюється, що комунікативні відмінності між чоловіками і жінками часто пов’язані з особливостями соціалізації. Зокрема, О. М. Кікінежді зазначає, що у процесі виховання формуються різні моделі вираження емоцій, способи аргументації та очікування щодо поведінки у спілкуванні. Ці моделі можуть впливати на характер реакцій у конфліктній ситуації, зумовлюючи відмінності у стилях взаємодії.

Зарубіжні дослідження також підкреслюють роль комунікативних стратегій у конфліктній взаємодії. У працях Дебора Таннен аналізуються особливості мовленнєвої поведінки чоловіків і жінок, які можуть спричиняти різні інтерпретації висловлювань та намірів співрозмовника. Різниця у способах ведення діалогу, використанні аргументів або вираженні емоцій іноді призводить до помилкових припущень щодо ставлення партнера по взаємодії.

Комунікативна компетентність виступає важливою умовою зниження конфліктності у міжособистісному спілкуванні. Особи з розвиненими навичками активного слухання, чіткого формулювання власної позиції та врахування емоційного стану співрозмовника демонструють більшу здатність підтримувати конструктивний характер взаємодії. У таких умовах ґендерні відмінності сприймаються як одна з характеристик індивідуальності партнера, а не як підстава для конфліктного протистояння.

Соціально-психологічні умови розвитку міжособистісних конфліктів значною мірою визначають характер прояву ґендерної толерантності у процесі взаємодії. У реальних ситуаціях спілкування конфлікти виникають не лише через протилежність інтересів або позицій, але й унаслідок відмінностей у сприйнятті соціальних ролей, очікувань та моделей поведінки. У випадках взаємодії між представниками різних статей ці відмінності можуть набувати додаткового змісту, оскільки оцінка поведінки іншої людини часто співвідноситься з культурними уявленнями про чоловічі та жіночі ролі.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що соціальні стереотипи здатні впливати на інтерпретацію дій партнера по взаємодії. За спостереженнями О. М. Кікінежді, стереотипні уявлення про поведінку чоловіків і жінок формують певні очікування щодо емоційних реакцій, способів аргументації та рівня активності у спілкуванні. У ситуаціях конфлікту ці очікування можуть посилювати напруження, оскільки будь-яке відхилення від звичних моделей поведінки сприймається як порушення соціальної норми.

Значну роль у формуванні ставлення до опонента відіграють соціальні установки, які визначають готовність людини приймати або відхиляти

відмінності інших. Українські психологи, зокрема І. Д. Бех, розглядають установку як внутрішню психологічну готовність до певного способу реагування у соціальній ситуації. У випадку сформованих толерантних установок поведінка людини у конфлікті характеризується більшою гнучкістю та орієнтацією на взаєморозуміння.

У зарубіжній соціальній психології значна увага приділяється дослідженню впливу упереджень на міжособистісну взаємодію. У працях Гордон Олпорт описується механізм формування соціальних упереджень, які можуть проявлятися у негативному ставленні до представників певних соціальних груп. У контексті ґендерної взаємодії такі упередження іноді стають джерелом конфліктних ситуацій, оскільки спонукають до спрощених оцінок і категоричних суджень.

Соціально-психологічний аналіз конфліктів у ґендерному вимірі передбачає врахування взаємодії індивідуальних і соціальних чинників. Особистісні характеристики учасників взаємодії поєднуються з впливом культурних норм, групових очікувань та попереднього досвіду спілкування. У цих умовах рівень ґендерної толерантності визначає характер оцінки поведінки партнера та впливає на вибір стратегій реагування у конфліктній ситуації.

Поведінкові прояви ґендерної толерантності у міжособистісних конфліктах пов’язані з вибором стратегій взаємодії, які використовує людина у ситуації суперечності інтересів або позицій. Психологічні дослідження показують, що характер поведінки у конфлікті формується під впливом попереднього соціального досвіду, індивідуальних особливостей особистості та системи ціннісних орієнтацій. У ситуаціях, де конфлікт виникає між представниками різних статей, ці чинники поєднуються з уявленнями про соціальні ролі чоловіків і жінок.

У вітчизняній психології конфліктна взаємодія розглядається як процес, що відображає спосіб організації міжособистісних відносин. За підходом Л. М. Орбан-Лембрик, поведінка людини у конфлікті пов’язана з рівнем її соціальної компетентності, здатністю до аналізу ситуації та готовністю враховувати

інтереси іншої сторони. Ці характеристики визначають, чи буде конфліктна взаємодія орієнтована на протистояння або на пошук можливостей для узгодження позицій.

Рівень ґендерної толерантності проявляється у способі оцінки поведінки партнера та у виборі комунікативних стратегій. Особи, які характеризуються більшою відкритістю до соціальних відмінностей, частіше демонструють готовність до діалогу, пояснення власної позиції та врахування аргументів співрозмовника. За дослідженнями С. Д. Максименко, така поведінка пов’язана з розвитком рефлексивного мислення, яке дозволяє людині усвідомлювати власні установки та коригувати їх у процесі взаємодії.

У зарубіжній психології питання стратегій поведінки у конфлікті досліджувалися у межах різних теоретичних підходів. У концепції управління конфліктами, запропонованій Кеннет Томас та Ральф Кілменн, підкреслюється роль співробітництва як способу взаємодії, що передбачає врахування інтересів усіх учасників конфлікту. Такий стиль поведінки пов’язаний із здатністю до відкритого обговорення проблеми та пошуку взаємоприйнятних рішень.

Міжособистісні конфлікти у ґендерному контексті відображають складну взаємодію соціальних норм, індивідуальних установок та особистісного досвіду спілкування. Рівень сформованості ґендерної толерантності визначає характер сприйняття партнера по взаємодії, впливає на інтерпретацію його поведінки та спрямовує вибір комунікативних і поведінкових стратегій у ситуаціях соціальної напруженості.

У науковій психологічній літературі ґендерна толерантність розглядається як важлива характеристика міжособистісних відносин, що відображає здатність особистості приймати та поважати ґендерні відмінності у соціальній взаємодії. Аналіз теоретичних підходів показує, що зміст цього поняття формується на перетині соціально-психологічних, особистісних та культурних чинників. У працях українських дослідників, зокрема С. Д. Максименко, Л. М. Орбан-Лембрик та О. М. Кікінежді, ґендерна толерантність описується як інтегральна психологічна характеристика, що поєднує когнітивні

уявлення про ґендерну рівність, емоційне прийняття соціальних відмінностей і поведінкову готовність до конструктивної взаємодії з представниками різних статей.

Теоретичний аналіз показує, що формування ґендерної толерантності пов’язане з особливостями соціалізації особистості, засвоєнням культурних норм і розвитком системи ціннісних орієнтацій. Значну роль у цьому процесі відіграють когнітивні механізми сприйняття соціальної реальності, розвиток рефлексії, здатність до емпатії та навички емоційної регуляції. У дослідженнях зарубіжних учених, зокрема Гордон Олпорт, Генрі Теджфел та Кеннет Томас, підкреслюється вплив соціальних установок, групової ідентичності та стилів поведінки у конфлікті на характер міжособистісних відносин.

Розгляд психологічних особливостей юнацького віку засвідчує, що цей період розвитку характеризується інтенсивним формуванням ідентичності, системи цінностей, моральних орієнтирів і моделей соціальної поведінки. Розвиток рефлексивного мислення, становлення самосвідомості та розширення соціальних контактів створюють умови для переосмислення традиційних ґендерних уявлень і формування більш гнучких соціальних установок. У цьому віці відбувається активне засвоєння моделей міжособистісної взаємодії, що визначають подальший стиль поведінки у соціальних ситуаціях.

Аналіз ґендерної толерантності у контексті міжособистісних конфліктів показує, що її прояви пов’язані з особливостями когнітивного сприйняття партнера, рівнем емоційної регуляції, комунікативною компетентністю та характером соціальних установок. Конфліктні ситуації виступають своєрідним простором, у якому актуалізуються індивідуальні уявлення про соціальні ролі, очікування щодо поведінки представників різних статей і способи реагування на відмінності. Рівень сформованості ґендерної толерантності впливає на вибір стратегій взаємодії, інтерпретацію поведінки опонента та характер комунікації у процесі вирішення суперечностей.

Теоретичний аналіз проблеми дозволяє розглядати ґендерну толерантність як багатовимірний психологічний феномен, що формується у

процесі соціального розвитку особистості та проявляється у системі її міжособистісних відносин. Виявлені у науковій літературі підходи до розуміння цього явища створюють теоретичну основу для подальшого емпіричного дослідження особливостей прояву ґендерної толерантності у міжособистісних конфліктах юнаків і дівчат.

РОЗДІЛ ІІ

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИРІШЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

2.1.Організація дослідження та психодіагностичні методи вивчення гендерної толерантності в юнацькому віці

У сучасних умовах економічної, політичної та соціальної нестабільності, розшарування суспільства, зниження культурних цінностей загострюється проблема взаємин людей, саме тому, пошук конкретних принципів, умов та підходів до цілеспрямованої організації виховання й розвитку молодого покоління стає однією із найважливіших задач сім'ї, освітніх та соціальних установ.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки гендерна толерантність набуває особливої актуальності на фоні часто виникаючих конфліктних ситуацій між представниками різних соціальних груп: вікових, статевих, етнічних та інших. У контексті нашого дослідження, прояв гендерної толерантності до представників різних статей є важливою умовою як для функціонування та адаптації особистості у сучасному суспільстві, так і для стабільності та розвитку самого суспільства.

Проведений аналіз теоретичних і практичних досліджень проблеми гендерної толерантності не надав цілісного уявлення про специфіку досліджуваного утворення, що й стало підґрунтям для проведення емпіричного дослідження, мета *я*кого полягала в дослідженні специфіки структурних компонентів та механізмів розвитку гендерної толерантності та визначенні особливостей її взаємозв'язку зі схильністю до міжособистісних конфліктів у юнацькому віці. Для реалізації поставленої мети були визначені завдання емпіричного дослідження:

1. Підібрати, обґрунтувати та реалізувати комплекс психодіагностичних методик для дослідження компонентів, механізмів вияву гендерної толерантності та схильності до міжособистісних конфліктів у юнацькому віці.

2. Визначити специфіку розвитку тендерної толерантності юнацтва.

3. Дослідити особливості взаємозв'язку тендерної толерантності та схильності до міжособистісних конфліктів юнаків і юнок.

Проведення констатувального експерименту відбувалося зі студентами факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (III-IV курс, 45 осіб). Реалізація зазначеної мети та виконання завдань дослідження відбувалось в три етапи:

Було окреслено проблему, визначено мету, завдання дослідження; підібрано методики дослідження, обґрунтовано їх доцільність; визначена процедура дослідження гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних конфліктів у юнацькому віці; проведено теоретичний аналіз схильності особистості юнацького віку до міжособистісних конфліктів; визначено особливості та механізми вияву гендерної толерантності як комплексного утворення особистості юнацького віку; виокремлено структурні компоненти гендерної толерантності; досліджено особливості гендерної толерантності в контексті міжособистісних конфліктів.

Для виявлення рівня гендерної толераності/інтолераності була використана анкета «Гендерна толерантність» (авт. В. А. Горбатюк, адапт. О. К. Праченко). Водночас, отримані результати дозволили визначити: ставлення особистостей юнацького віку до гендерних стереотипів, сформованість компонентів гендерної толерантності (когнітивного, емоційного, поведінкового) відповідно до статевої приналежності, оскільки стимульний матеріал анкети розроблений для хлопців і дівчат окремо.

Доцільність використання методики «ВІКТІ: види та компоненти толерантності/інтолерантності» (авт. Г. Л. Бардієр) пояснюється необхідністю створення портрету гендерно толерантної особистості юнацького віку шляхом визначення загального рівня тендерної толерантності (шкала «гендерна толерантність») та сформованості компонентів гендерної толерантності, зокрема, когнітивний (шкала «когнітивний компонент»), емоційний (шкала

«афективний компонент»), поведінковий (шкала «діяльнісно-стильовий» компонент).

Зазначена методика дозволила нам оцінити глибину отриманих знань та досвіду про мінливість соціуму, швидкість сприйняття та усвідомлення інформації, що надходить, схильність до саморозвитку та самовдосконалення, розвиненість комунікативної сфери (шкала «когнітивний компонент»); визначити сформованості елементів емоційного компоненту: емпатійності, ціннісного ставлення до себе та оточуючих, емоційної стабільності, вміння усвідомлено адаптувати емоційні реакції до оточення та опонентів (шкала «афективний компонент»); дослідити особливості поведінкового компоненту: саморегулятивний та адаптаційний потенціал особистості юнацького віку, мінливість поведінки, спрямованість на налагодження контактів без статевого розподілу, оптимальність у конфліктній взаємодії (шкала «діяльнісно-стильовий компонент»).

З метою визначення особливостей розвитку та прояву гендерної толерантності у різних сферах життєдіяльності осіб юнацького віку була використана методика експрес-опитувальник «Індекс толерантності» (Г. У. Солдатова, О. А. Кравцова, О. Є. Хухлаєв, Л. А. Шайгерова). Доцільність використання цієї методики полягала у необхідності визначення загального ставлення до навколишнього світу, ставлення до інших людей; визначення толерантних установок у різних сферах взаємодії та комунікативних якостей (повага до думки опонентів, готовність до конструктивного вирішення конфліктів, продуктивної співпраці); ставлення особистості до соціальних трансформацій; ставлення до людей іншої раси, етнічної групи, до власної етнічної групи; установки в сфері міжкультурної взаємодії. Водночас, саме за поєднанням результатів за шкалами методики ми змогли отримати цілісне уявлення про гендерну толерантність особистості, а також визначати її у двох площинах - як якість особистості чи як загальний аспект толерантності.

Обрані методики спрямовані на формування цілісного уявлення про психологічні особливості гендерної толерантності при вирішенні

міжособистісних конфліктів у юнацькому віці. Виявлені на основі обраних методик показники гендерної толерантності, дозволилинам визначити особливості знань, досвіду, спрямованості, емоційної стабільності, гендерної цілісності, емоційності, вільності від стереотипності, емпатійності, емоційно - ціннісного ставлення до оточуючих, спрямованості на конструктивність у взаємодії, рефлексивності досліджуваних. Це дозволило дослідити гендерну толерантність як цілісне утворення особистості юнацького віку та довести, що вона є чинником зниження конфліктності особистості як показника схильності до міжособистісних конфліктів юнаків та юнок.

Підбір методик, використаних у констатувальній частині дослідження, проводився нами, виходячи з таких критеріїв: валідність та надійність методики; відповідність цілям та меті дослідження; простота в реалізації й чіткість при оцінці результатів дослідження. У процесі обробки даних констатувальної частини проводилася якісна інтерпретація отриманих результатів, формулювалися висновки та визначалися шляхи практичного застосування отриманих результатів дослідження.

2.2. Показники становлення гендерної толерантності та її зв'язок з іншими видами толерантності у юнацькому віці

Психологічне дослідження ґендерної толерантності та аналіз особливостей її прояву в різних сферах життєдіяльності особистості було спрямоване насамперед на виявлення рівня її сформованості та специфіки прояву цього феномену у досліджуваних з урахуванням статевих відмінностей.

Визначення загального рівня ґендерної толерантності у юнацькому віці здійснювалося за допомогою шкали «Ґендерна толерантність» у межах методики «ВІКТІ: види та компоненти толерантності / інтолерантності» (автор Г. Л. Бардієр).

Проведене діагностичне дослідження показників ґендерної толерантності осіб юнацького віку дозволило отримати цілісне уявлення про рівень сформованості толерантних та інтолерантних установок серед молоді. Зокрема,

високий рівень ґендерної толерантності було зафіксовано у 11,30% респондентів. У процесі міжособистісної та міжстатевої взаємодії такі досліджувані виявляють орієнтацію на конструктивні форми спілкування, підтримують егалітарні цінності та демонструють зацікавленість у розширенні знань і набутті досвіду взаємодії з представниками іншої статі.

Для цієї групи характерним є усвідомлення, прийняття та визнання рівних можливостей чоловіків і жінок як у приватній, так і в суспільній сферах, а також підтримка права особистості на самостійний вибір емоційних і поведінкових реакцій. У міжособистісному спілкуванні такі респонденти демонструють здатність до емпатії, здійснюють контроль за власними емоційними проявами та диференціюють їх залежно від ситуації.

Під час вибору партнерів для взаємодії вони орієнтуються насамперед на індивідуально-психологічні характеристики особистості, а не на її статево-рольову належність, виявляють чутливість до проявів дискримінації або обмеження прав представників протилежної статі. Юнаки та юнки з високим рівнем ґендерної толерантності характеризуються відкритістю у спілкуванні, готовністю до встановлення партнерських взаємин, прагненням до попередження конфліктних ситуацій або їх конструктивного розв’язання, а також схильністю надавати підтримку представникам іншої статі, які опиняються у складних життєвих обставинах.

Для досліджуваних із *середнім рівнем* тендерної толерантності (67,30%) притаманний ситуативний прояв толерантних / інтолерантних якостей при міжстатевій взаємодії. Такі респонденти схильні до розуміння різниці у судження, мотивах, цінностях; володіють більшою орієнтованістю на індивідуальні якості особистості; визнають право на відмінності та невідповідності статевим якостям; визнають тендерні ролі та необхідність пом’якшення обмежень, які накладаються тендерними стереотипами. Їх сприймання ситуації та поведінка є більш інтуїтивними, особистісно зумовленими, ніж усвідомленими, визнаними та прийнятими. До представників протилежної статі вони виявляють нейтральне ставлення, вміють приховувати

негативні емоції, іноді не розуміють особливостей прояву певних емоційні станів партнерів при взаємодії з представниками іншої статі. Такі хлопці та дівчата визнають право особистості на відмінності лише у ситуації особистої зацікавленості, вигоди від партнера по спілкуванню. У процесі налагодження взаємостосунків та комунікації орієнтовані на взаємодію з представниками протилежної статі, встановлення дружніх, взаємодоповнюючих контактів, проте, можливе виникнення конфліктних ситуацій, якщо партнер порушить зону комфорту або вийде за межі гендерної рівності.

Водночас, у процесі дослідження було визначено показник *низького рівня* гендерної толерантності у особистостей юнацького віку - 21,40%. Цим досліджуваним більшою мірою властива гендерна інтолерантність, що виявляється у однобокості поглядів та орієнтованості на «особливе призначення» представників власної статі, підтримці матріархально/патріархального укладу сім'ї, суспільства, народу. У них чітко виявляється слідування гендерним стереотипам при визначенні життєвого призначення чоловіків і жінок, впевненість у досконалості та пріоритетності власної статі над іншою. Вони рідко визнають необхідність, доцільність та потребу у взаємодії з представниками протилежної статі з метою розширення меж власного досвіду та знань. Досить часто не приховують негативні емоційні стани, обмежені у прояві співчуття, співпереживання, можуть виявляти агресивні реакції. Саморегулятивний потенціал таких особистостей знижений, що спричиняє виникнення частих конфліктних ситуацій, в яких вони виступають ініціаторами. Вибір сфери, кола міжособистісної та професійної взаємодії базуються на статевій приналежності опонентів, а стосунки з представниками протилежної статі зводяться до мінімуму. Також, у процесі міжособистісної взаємодії юнаки та юнки схильні до розмежування опонентів на «ми» і «вони», «свої» та «чужі»; для них властива демонстративна поведінка як представника певної статі.

Отже, проаналізувавши отримані результати констатувального експерименту за якісними та кількісними показниками гендерної

толерантності в досліджуваних юнацького віку, ми можемо стверджувати, що більше половини респондентів володіють розвиненим потенціалом гендерної толерантності. У них спостерігається схильність до самоаналізу, саморозвитку та самовдосконалення, емпатійності, емоційної стійкості, адаптивності поведінкових проявів. Вони схильні активно взаємодіяти з особами протилежної статі в будь-яких сферах життєдіяльності, прагнуть попередити чи уникати конфліктних ситуацій. Разом з тим, достатня кількість респондентів схильні до стереотипності в процесі міжстатевої взаємодії, обмеженості емоційних проявів; для них не властива рефлексивність, спостерігається нетерплячість, агресивність. Вони часто виступають ініціаторамиміжособистісних конфліктів; для них властивий досить обмежений репертуар та недостатня саморегуляція поведінки.

Водночас, спираючись на специфіку нашого дослідження, виникла необхідність визначення рівня тендерної толерантності саме за статевою приналежністю особистості. Його вивчення відбувалось за допомогою анкети «Гендерна толерантність» (авт. В. А. Горбатюк, адапт. О. К. Праченко).

Кількісний аналіз показників дозволив виявити *високий рівень* гендерної толерантності у 12,00% дівчат та 1,40% хлопців. Такі досліджувані осмислюють, усвідомлюють та визнають різноманітність проявів гендерної ідентичності, соціального устрою, несхильні до стереотипного ставлення до опонентів протилежної статі, їх соціальної та професійної діяльності. Володіють ціннісним ставленням до представників протилежної та власної статі, усвідомлюють як власні емоційні процеси, так і переживання інших людей, не дратуючись і не надаючи їм негативного сенсу. Також вони орієнтовані на конструктивну взаємодію з представниками протилежної статі в усіх сферах життєдіяльності, свідомо уникають конфліктів, вміють досягати домовленостей, не використовують агресивних поведінкових актів при доведенні своєї точки зору, в процесі комунікації керуються логікою, аргументованістю та розкривають позитивні сторони необхідної інформації, у проблемних ситуаціях схильні надавати підтримку та спрямовувати

конфліктуючі сторони до компромісних рішень.

Середній рівень тендерної толерантності був визначений у 67,30% дівчат та у 18,00% хлопців. Такі респонденти схильні до прояву толерантності / інтолерантності дозовано до відповідних, лише для них прийнятних ситуацій, людей, цінностей, думок та спрямувань, а також у ситуаціях власної зацікавленості. Свої знання та моделі толерантної поведінки вони використовують з позиції егоїстичності, раціоналізму, спрямованості на власні переживання та потреби. Водночас, такі досліджувані визнають необхідність у пом'якшенні гендерних стереотипів, хоча і слідують деяким з них, усвідомлюють багатомірність соціуму, але при оцінці опонентів керуються принципом статево-рольової «норми», визнають права на відмінності лише вербалізовано. У певних ситуаціях виявляють байдужість або прискіпливість до представників протилежної статі, а у випадку відсутності бажання взаємодіяти, приховують свої негативні емоції, хоча публічно демонструють неусвідомлену емпатійність через побоювання соціального невизнання або осуду. Спрямовані на міжстатеву взаємодію, яка у більшості випадків має егоїстичну основу, проте, можуть бути нетерплячими до сильних емоційних проявів опонента. Не є ініціаторами конфліктних ситуацій, хоча можуть діяти з позиції переможця; надають перевагу співпраці з представниками різних статей, проте, при відстоюванні своєї точки зору, іноді спостерігається певна роздратованість або вербалізований тиск на співрозмовників. Подібний прояв толерантності несе певну загрозу для міжособистісних стосунків та провокує виникнення міжособистісних конфліктів.

За результатами дослідження показник *низького рівня* тендерної толерантності було виявлено у 80,60% хлопців та у 20,70% дівчат. Для них властиві прояви інтолерантності, обмеженість у поглядах, односторонність аналізу потреб, мотивів та бажань, впевненість в унікальності та переважанні власної статі. У процесі соціалізації вони чітко слідують нормам, правилам та стереотипам, які визначені у конкретному суспільстві та вимагають цього від

оточуючих, не достатньоспрямовані на саморозвиток. Їх емоційні реакції непередбачувані, бурхливі та недиференційовані. Для них властива занижена саморегуляція; у міжстатевій взаємодії демонструють незацікавленість через явну роздратованість та агресивність. Нечасто схильні виявляти позитивне і доброзичливе ставлення до суб'єктів взаємодії; часто виступають ініціаторами та беруть участь у конфліктних ситуаціях, під час яких можуть демонструвати негативні вербалізації, образу та принижувати представників різних статей; у деяких випадках спостерігаються, навіть, моральні насильницькі дії відносно опонентів.

Отже, проведений аналіз результатів дослідження рівня тендерної толерантності за статевою приналежністю показав, що половина дівчат та п'ята частини хлопців схильні до прояву толерантних якостей у міжстатевій взаємодії. На нашу думку, це свідчить про усвідомлення юнаками та юнками врахування доцільності статево-рольових відмінностей, зорієнтованість на тендерну рівність, осмислення ними обмеженості стереотипності щодо виконання статевих ролей, адаптованість до емоційних та поведінкових проявів відносно осіб протилежної статі. Разом з тим, третина хлопців та половина дівчат володіють слабко розвиненими толерантними якостями, що може бути пов'язано з упередженим ставленням до представників різних статей, дотриманням стереотипності, домінуванням обмежених поглядів та небажанням виходити за межі власного самоусвідомлення, нестабільністю емоційних та поведінкових реакцій, впевненістю у марності налагодження міжстатевих стосунків у професійних та міжособистісних взаєминах.

Отримані результати підтвердили схильність досліджуваних юнацького віку до прояву толерантних/інтолерантних установок з позиції статевої приналежності. У процесі аналізу проблеми розвитку тендерної толерантності виникло питання щодо дослідження найбільш виражених сфер прояву толерантності представників юнацького віку, оскільки сформована гендерна толерантність немає обмежень за сферами прояву, зокрема, в етнічному, соціальному та особистісному аспекті.

Для реалізації цього завдання, на етапі констатувального дослідження, була використана методика «Індекс толерантності» (авт. Г. У. Солдатова, О. А. Кравцова, О. Є. Хухлаєв, Л. А. Шайгерова).

Таблиця 2.1

Кількісні показники рівня індексу толерантності досліджуваних(за методикою «Індекс толерантності»)

Рівень	Загальний індекс толерантності, %	Етнічна толерантність, %	Соціальна толерантність, %	Толерантність як якість особистості, %
Високий	1,40	2,70	1,02	17,70
Середній	51,00	44,20	43,20	41,80
Низький	47,60	53,10	55,80	40,50
Гендерна толерантність	0,90	0,79	0,82	0,80

Отримані результати дослідження дали змогу визначити показники індексу розвитку толерантності щодо етнічного, соціального та особистісного аспекту та дослідити особливості взаємозв'язку тендерної толерантності особистості зі сферами функціонування особистості юнацького віку.

Проведене дослідження дало змогу визначити *високий рівень загальної толерантності* у 1,40% досліджуваних, що доводить їх здатність усвідомлювати та приймати багатогранність людської природи в різних ситуаціях її вияву. Такі досліджувані не визнають стереотипності норм, правил та обмежень; підтримують множинність поглядів. Такі респонденти здатні регулювати емоційні реакції, стійкі до болісних переживань, терплячі до думок та поведінки інших, вразливі при несправедливості по відношенню до оточуючих. Вони зацікавлені у міжособистісній взаємодії, схильні до співпраці, визнають свою рівність з іншими, постійно розширюють коло спілкування.

Аналізуючи показники загального індексу толерантності можна констатувати, що для більш ніж половини респондентів 51,00 % притаманним є *середній рівень толерантних* установок. Це вказує на те, що такі досліджувані

певною мірою схильні слідувати нормам, не завжди можуть відступати від принципу відповідності правильному, хоча й визнають право на існування відмінностей, неузгодженостей, володіють дещо обмеженою рефлексією. Їх емоційні прояви інколи обмежені або невиразні, вони, іноді, можуть демонструвати байдужість до емоцій та переживань оточуючих; також можуть, час від часу, ініціювати конфліктні ситуації, обмежувати комунікацію, демонструвати певну типовість поведінкових актів у різних ситуаціях.

Низький рівень індексу толерантності притаманний 47,60% досліджуваних. Такі показники свідчать про наявність у респондентів виражених інтолерантних установок. Їм властиве прискіпливе ставлення до оточуючих, обмежена здатність сприймання та усвідомлення відмінних від власних думок інших, їх якостей особистості, стилів поведінки. Вони не завжди схильні стримувати та розмежовувати емоційні реакції, часто проявляють ворожість до оточуючих. При взаємодії вони обмежуються лише звичним колом спілкування, а у новій ситуації схильні до демонстрації зверхності та ворожості, погано йдуть на контакт, зводять комунікацію до мінімуму, досить часто виступають активними учасниками або ініціаторами конфліктних ситуацій.

Отже, отримані результати дослідження дали змогу зафіксувати у більш ніж половини респондентів ситуативний (*середній рівень*) прояву толерантних якостей, що виявляється у не завжди об’єктивній самооцінці та оцінці оточуючих, вибірковій емпатійності, альтернативності взаємодії та комунікації. Такі показники можуть бути результатом певних відхилень у самовизнанні та самоприйнятті, незначних порушень у формуванні власного Я, дещо зниженої або завищеної самооцінки. Разом з тим, у третини досліджуваних було виявлено низькі показники толерантності, що виражаються в обмеженому бажанні виходити за рамки свого усвідомлення ситуації, примітивності емоційних проявів та небажанні стримувати негативні поведінкові реакції. Це може бути результатом незбалансованості знань, умінь та досвіду міжособистісної взаємодії, обмеженої здатності до усвідомлення

різноплановості різних життєвих ситуацій, лімітованості емоційної компетентності, дещо зниженого саморегулятивного потенціалу.

Узагальнивши результати дослідження різних сфер вияву етнічної толерантності, ми прийшли до таких висновків:

- *високий рівень етнічної толерантності* визначений у 2,70% досліджуваних, які відрізняються прийняттям іншого способу життя, відмінностей у культурі, традиціях, звичаях, терпимістю до почуттів, думок та ідей, які виражаються представниками інших культур; вони зацікавленні у взаємодії з представниками інших етносів та культур, охоче з ними комунікують;

- *середній рівень етнічної толерантності* спостерігається у 42,20% досліджуваних, їм властива схильність до сегрегації, яка проявляється у визнанні можливості існування інакомислячої культури, але за умов віддаленості від етнокультури, у якій знаходиться базова особистість. Спостерігається байдужість по відношенню до представників інших етносів, їх діяльності та почуттів. У процесі взаємодії спостерігається певна віддаленість, спрямованість на встановлення контактів, які детермінуються особистою зацікавленістю, за умов певного обмеження комунікації;

- *низький рівень етнічної толерантності* відмічається у 53,10 % досліджуваних, для яких характерне інтолерантне ставлення до представників інших культур, невизнання та неприйняття норм, цілей, цінностей, правил та свобод іншої етнічної групи. Вони досить часто можуть проявляти нетерпимість, нецензурно виказувати зневагу. Процес взаємодії та комунікації зводиться до мінімуму або зовсім відкидається; спостерігається схильність до розмежування представників інших етносів та власного на «свої» та «чужі», а в окремих випадках, навіть, можуть вдаватися до насильницьких дій.

Результати дослідження соціальної толерантності дали змогу констатувати: *високий рівень соціальної толерантності* властивий 1,02% досліджуваних, й який проявляється у терпимому ставленні, примиренні та прийнятті способів життя представників різних спільнот, шанобливому

ставленні до вибору їх діяльності, в емпатійності, чуттєвості та доброзичливості до представників певних соціальних меншин, психічно хворих та фізично неповносправних людей. У ситуації взаємодії такі досліджувані спрямовані на діалог, готові прийти на допомогу, схильні керувати та адаптувати емоційні прояви, налаштовані на участь у соціальній взаємодії, іноді можуть виправдовувати дії та вчинки асоціальних особистостей;

- *середній рівень соціальної толерантності* виявлено у 43,20% досліджуваних, які характеризуються певною критичністю до особливостей життєдіяльності оточуючих людей, соціальних спільнот, груп населення, хоча й не заперечують їх існування. Володіють достатнім саморегулятивним потенціалом, вміють підпорядковувати свої поведінкові прояви відносно до опонента, у деяких випадках можуть орієнтуватися на статус опонентів. У більшості випадків такі особистості проявляють толерантне ставлення не усвідомлено, а керуючись нормами, правилами, егоїстичними намірами чи холодним розрахунком. За умови втрати важливості опонента починають ігнорувати його, а з часом взагалі припиняються будь-які контакти;

- у 55,80% досліджуваних відмічається *низький рівень соціальної толерантності*, який виступає показником інтолерантного ставлення не тільки до людей з асоціальною поведінкою, а й до інакодумців, представників іншої статі, іншої релігійної конфесії, соціальної групи. Вони не завжди приймають інший спосіб діяльності, особисте життя та стиль його побудови виступає аксіомою та демонструється як об’єкт для наслідування. Такі досліджувані досить часто керуються соціальною ієрархією при встановленні та налагодженні контактів, а у випадку взаємодії з представником більш нижчого соціального або професійного статусу проявляють зверхність, зневагу та зводять комунікацію до мінімуму.

Отже, отримані результати дослідження вказують, що третина юнаків і юнок володіють достатніми показниками соціальної толерантності, що вказує на сформованість активної соціальної позиції, прийняття своєї соціальної ролі, усвідомлення соціальної ієрархії, емоційної стійкості щодо представників

інших соціальних груп, зацікавленості у розширенні кола соціальної взаємодії. Як правило, це є результатом достатнього досвіду активної соціальної взаємодії, сформованого уявлення та визнання власної особистості як представника певної соціальної групи, адекватної самооцінки та достатньо розвиненої саморегуляції.

Також було визначено, що для більш ніж половини досліджуваних властивий досить високий рівень інтолерантності у соціальній сфері, вони відчувають труднощі при аналізі соціальних процесів, соціальних груп, навіть, власної. Трансформаційні процеси та зміни викликають у них відчуття розгубленості і, як наслідок, прояв інтолерантності до представників соціальної групи, іноді схильність до самоізольованості. Зону комфорту у таких юнаків та юнок визначає лише звичне та прийнятне, а вихід за межі піддається грубій критиці та засудженню. Важливо відмітити, що такі особистості часто виступають ініціаторами та підбурювачами конфліктів, навіть, коли вони займають місце спостерігача. Причини такої поведінки ми вбачаємо у нерозвиненості адекватної «Я-концепції» досліджуваних, заниженому рівні адаптивного потенціалу, переважанні негативних емоційних реакцій за рахунок особистісних якостей, таких як агресивність, недостатній рівень розвитку комунікативної компетентності.

Аналізуючи показники сформованості толерантності як загальної якості особистості (особистісна толерантність) ми визначили, що *високий її рівень* притаманний 17,70% досліджуваним. Їм характерні схильність, розуміння та прийняття відмінностей, цінностей, мотивів кожної особистості; налаштованість на саморозвиток з метою досягнення власної цілісності. У них достатньо розвинені саморегулятивний, адаптивний потенціал та комунікативна компетентність.

У 41,80% досліджуваних відмічається *середній рівень* толерантності як якості особистості (особистісна толерантність), що дає можливість констатувати вибірковість у прийнятті та аналізі власних особистісних якостей та властивостей оточуючих. Такі юнаки та юнки емоційно-стабільні, емпатійні,

хоча, інодівони можуть демонструвати певну байдужість до оточуючих, до їх емоційних проявів та переживань. Також у них відмічається диференційованість у встановленні контактів та при виборі суб'єкта комунікації, спрямованість на комунікацію, проте, час від часу, вони можуть демонструвати непохитність у суперечливих ситуаціях.

Низький рівень особистішої толерантності зафіксовано у 40,50% досліджуваних. Вони не завжди усвідомлюють особистісні якості опонента, якщо ці якості відмінні від їх власних, оскільки свої, стереотипно вибудовані особистісні якості, вони досить часто використовують як приклад для наслідування. Такі досліджувані не завжди адекватно оцінюють свої особистісні властивості, можуть перекладати відповідальність за свої вчинки на інших людей або на ситуацію, відчувати емоційний дискомфорт, наслідком якого можуть бути досить різкі, бурхливі негативні поведінкові реакції, конфліктні форми взаємодії.

Загалом, отримані результати дослідження дали змогу констатувати домінування у менш ніж п'ятої частини досліджуваних схильність до усвідомленої демонстрації толерантних якостей; здатність приймати оточуючих як цілісних особистостей, орієнтуючись на їх позитивні сторони й, не акцентуючи увагу на негативних. Вони часто відчувають дискомфорт при зневажливому, принижуючому ставленні до особистості опонента, готові надати підтримку, допомогти вирішити суперечливу ситуацію з найменшими втратами для оточуючих.

Отримані результати доводять, що тендерна толерантність не має обмежень за сферами прояву, оскільки виступає комплексним особистісним утворення. А, отже, гендерно-толерантна особистість не схильна до приниження та нівелювання інших культур, народних цінностей, релігійних поглядів. Вона усвідомлює, визнає та приймає відмінності у нормах, правилах та стереотипах як власного соціум, так і інших.

На особистісному рівні тендерна толерантність проявляється через сформовану «Я-концепцію», повагу до себе та оточуючих. Достатній (середній)

рівень її сформованості сприяє визнанню цінності кожної особистості незалежно від її етнічної, соціальної та класової приналежності, орієнтації на особистісні якості опонента, а не на його статеву приналежність. У суперечливих ситуаціях така особистість спрямована на компромісне вирішення проблеми, з подальшою побудовою партнерських стосунків. У процесі міжособистісної взаємодії гендерно-толерантні особистості емпатійні, легко адаптуються до нових умов та оточення, їм властива діалогічність мислення, адекватність поведінкових реакцій та проявів, спрямованість на набуття нового досвіду та знань.

Отже, отримані результати констатувального дослідження дали можливість констатувати занижені показники гендерної толерантності досліджуваних юнацького віку. Також було доведено універсальність досліджуваного явища відносно сфер прояву та вплив статевої приналежності на його вияв. У процесі дослідження були виявленні певні дисгармонії у співвідношенні структурних компонентів гендерної толерантності як цілісної якості юнаків та юнок.

2.3. Методичні рекомендації психологам та викладачам закладів вищої освіти щодо розвитку тендерної толерантності юнацтва

Формування ґендерної толерантності у юнацькому віці потребує цілеспрямованого психолого-педагогічного супроводу, що враховує вікові особливості здобувачів освіти, специфіку їхньої соціалізації та характер міжособистісної взаємодії у студентському середовищі. Професійна діяльність психологів і викладачів закладів вищої освіти у цьому напрямі пов’язана з організацією освітнього простору, у межах якого забезпечується розвиток поваги до ґендерного різноманіття, прийняття відмінностей і формування конструктивних моделей спілкування.

Ефективність розвитку ґендерної толерантності значною мірою залежить від створення психологічно безпечного освітнього середовища. У такому середовищі здобувачі освіти мають можливість відкрито висловлювати власні

думки, обговорювати складні соціальні питання та отримувати досвід взаємодії без страху осуду чи дискримінації. Організація безпечного простору передбачає дотримання принципів рівності, недискримінації та поваги до особистісної гідності кожного учасника освітнього процесу.

Важливим напрямом роботи є інтеграція ґендерної проблематики у зміст навчальних дисциплін. Викладачі можуть використовувати приклади, кейси та навчальні ситуації, що відображають різні аспекти ґендерної взаємодії, аналіз соціальних стереотипів та їх вплив на поведінку людини. Залучення студентів до обговорення таких питань сприяє розвитку критичного мислення та формуванню здатності усвідомлювати власні установки.

Психологічний супровід процесу розвитку ґендерної толерантності включає проведення тренінгових занять, спрямованих на розвиток емпатії, навичок активного слухання та конструктивного вирішення конфліктів. У процесі тренінгової роботи створюються умови для переживання досвіду взаємодії з представниками різних соціальних груп, що сприяє зниженню рівня упереджень і формуванню більш гнучких моделей поведінки.

Значну роль у формуванні толерантного ставлення відіграє особистий приклад викладача та психолога. Стиль їхньої комунікації, способи реагування на конфліктні ситуації, демонстрація поваги до різних точок зору виступають важливими моделями соціальної поведінки для студентської молоді. У цьому контексті професійна рефлексія педагогів щодо власних установок і поведінкових реакцій є необхідною умовою ефективної роботи з розвитку ґендерної толерантності.

Організація роботи з розвитку ґендерної толерантності у закладах вищої освіти передбачає використання різноманітних форм і методів, що забезпечують активне залучення студентів до процесу пізнання та взаємодії. Значний потенціал у цьому напрямі мають інтерактивні методи навчання, які орієнтовані на розвиток рефлексії, критичного мислення та навичок міжособистісної комунікації. Застосування таких методів дозволяє не лише

передавати знання, а й формувати досвід толерантної взаємодії у безпосередньому освітньому процесі.

Серед ефективних форм роботи важливе місце посідають тренінгові заняття, спрямовані на розвиток соціально-психологічних компетентностей. У межах тренінгів можуть використовуватися вправи на усвідомлення власних установок, аналіз ґендерних стереотипів, розвиток емпатії та формування навичок конструктивного вирішення конфліктів. Участь у таких заняттях сприяє активізації внутрішньої позиції студентів і створює умови для перегляду усталених уявлень про міжстатеву взаємодію.

Дискусійні методи роботи також мають значний вплив на формування ґендерної толерантності. Організація обговорень проблемних питань, пов’язаних із рівністю можливостей, соціальними ролями та проявами дискримінації, стимулює студентів до аргументованого висловлення власної думки та врахування позицій інших. У процесі дискусії формується здатність до діалогу, що є важливою умовою толерантної взаємодії.

Використання методу аналізу ситуацій (case-study) дозволяє моделювати реальні або наближені до реальності ситуації міжособистісних конфліктів із ґендерним компонентом. Робота з такими кейсами сприяє розвитку навичок аналізу соціальних ситуацій, виявлення причин конфлікту та пошуку конструктивних шляхів його розв’язання. У процесі обговорення студенти мають можливість порівнювати різні варіанти поведінки та оцінювати їх наслідки.

Рольові ігри виступають ефективним засобом формування поведінкових моделей, орієнтованих на повагу та прийняття відмінностей. Учасники отримують можливість відтворити різні соціальні ролі, що сприяє розумінню позиції іншої людини та розвитку емпатійних здібностей. Такі форми роботи дозволяють інтегрувати когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти ґендерної толерантності у процесі навчальної діяльності.

Розвиток ґендерної толерантності у студентської молоді передбачає цілеспрямовану роботу з когнітивною сферою особистості, зокрема

формування усвідомленого ставлення до соціальних норм, стереотипів і установок, пов’язаних із ґендерними ролями. У цьому контексті важливим напрямом діяльності викладачів і психологів є організація освітніх впливів, спрямованих на розвиток критичного мислення та здатності до самостійного аналізу соціальної інформації. Залучення студентів до аналізу наукових джерел, статистичних даних, соціальних досліджень дозволяє формувати більш обґрунтовані уявлення про ґендерну рівність і соціальні процеси.

Особливу увагу доцільно приділяти роботі зі стереотипами, які можуть впливати на сприйняття поведінки інших людей і визначати характер міжособистісної взаємодії. Психологічна практика передбачає використання вправ, спрямованих на виявлення індивідуальних уявлень студентів про «типово чоловічі» та «типово жіночі» ролі, а також їх подальший аналіз і обговорення. У процесі такої роботи створюються умови для усвідомлення обмежувального характеру стереотипів і їх впливу на соціальну поведінку.

Важливим аспектом є розвиток рефлексивних умінь, які дозволяють студентам аналізувати власні установки, емоційні реакції та поведінкові прояви у різних соціальних ситуаціях. Викладачі та психологи можуть використовувати методи самоаналізу, ведення рефлексивних щоденників, обговорення особистого досвіду взаємодії. Така діяльність сприяє формуванню усвідомленого ставлення до власної поведінки та підвищує готовність до її корекції.

Освітній процес може включати завдання, що стимулюють порівняльний аналіз різних моделей соціальної поведінки. Розгляд альтернативних підходів до виконання соціальних ролей, аналіз прикладів із реального життя або медіапростору сприяє розширенню уявлень студентів про можливості самореалізації незалежно від статевої належності. Такий підхід дозволяє знизити жорсткість уявлень про ґендерні ролі та підтримує розвиток гнучкого мислення.

У роботі з когнітивною сферою важливо забезпечити систематичність і послідовність впливів, поєднуючи теоретичне навчання з практичними

формами діяльності. Поєднання різних методів сприяє більш глибокому засвоєнню знань і формуванню стійких змін у системі соціальних установок, що визначають ставлення до ґендерних відмінностей у міжособистісній взаємодії.

Розвиток ґендерної толерантності у юнацькому віці потребує цілеспрямованого впливу на емоційну сферу особистості, оскільки саме емоційні реакції часто визначають характер ставлення до соціальних відмінностей і поведінку у міжособистісній взаємодії. Психологічна практика у закладах вищої освіти може включати спеціально організовані заходи, спрямовані на розвиток емпатії, емоційної чутливості та здатності до розуміння переживань іншої людини. Формування цих якостей створює підґрунтя для прийняття різноманіття соціальних проявів і знижує рівень упередженого ставлення.

У роботі з емоційною сферою ефективним є використання вправ, що передбачають ідентифікацію та вербалізацію емоційних станів. Студенти можуть виконувати завдання, пов’язані з описом власних переживань у різних ситуаціях взаємодії, аналізом емоційних реакцій інших людей, обговоренням можливих причин виникнення тих чи інших емоцій. Така діяльність сприяє підвищенню рівня емоційної усвідомленості та формує навички саморегуляції.

Психологічні тренінги можуть включати вправи на розвиток емпатії через моделювання ситуацій, у яких учасники намагаються поставити себе на місце іншої людини. Виконання подібних завдань дозволяє глибше зрозуміти переживання представників різних соціальних груп, у тому числі з урахуванням ґендерних особливостей. У процесі обговорення таких ситуацій формується здатність до прийняття альтернативних точок зору та знижується схильність до категоричних оцінок.

Значну роль у розвитку емоційної толерантності відіграє формування навичок управління власними емоційними реакціями у конфліктних ситуаціях. Викладачі та психологи можуть навчати студентів технік саморегуляції, що дозволяють знижувати рівень емоційної напруги, контролювати імпульсивні

реакції та підтримувати конструктивний характер взаємодії. Застосування таких технік у практиці міжособистісного спілкування сприяє більш ефективному вирішенню конфліктів.

Емоційний розвиток особистості у контексті формування ґендерної толерантності пов’язаний із створенням умов для безпечного вираження почуттів та відкритого обговорення складних соціальних питань. Освітнє середовище, у якому підтримується атмосфера довіри та взаємоповаги, сприяє формуванню позитивного досвіду взаємодії та закріпленню толерантних моделей поведінки у студентської молоді.

Розвиток ґендерної толерантності у юнацькому середовищі передбачає також формування поведінкового компоненту, який проявляється у конкретних способах взаємодії, виборі комунікативних стратегій та реагуванні у конфліктних ситуаціях. Практична діяльність психологів і викладачів має бути спрямована на закріплення у студентів навичок конструктивної поведінки, що ґрунтується на принципах поваги, рівноправності та прийняття відмінностей.

У цьому контексті доцільним є використання вправ, спрямованих на відпрацювання моделей поведінки у типових ситуаціях міжособистісної взаємодії. Моделювання конфліктних ситуацій із ґендерним компонентом дозволяє студентам відпрацьовувати різні стратегії реагування, аналізувати їх ефективність і усвідомлювати наслідки власних дій. У процесі виконання таких завдань формується здатність до вибору більш адаптивних способів поведінки.

Важливим напрямом роботи є розвиток навичок конструктивного вирішення конфліктів. Психологи та викладачі можуть навчати студентів алгоритмам ведення діалогу, що передбачають чітке формулювання власної позиції, активне слухання, уточнення змісту висловлювань партнера та пошук взаємоприйнятних рішень. Застосування цих навичок у практичній діяльності сприяє зниженню рівня конфліктності та підтримує ефективну взаємодію.

Значну увагу доцільно приділяти розвитку асертивної поведінки, яка поєднує впевненість у відстоюванні власної позиції з повагою до прав та інтересів іншої людини. Формування асертивності дозволяє студентам уникати

як агресивних, так і пасивних форм реагування у складних ситуаціях, що є важливим чинником толерантної взаємодії.

Практичні заняття можуть включати групові вправи, спрямовані на розвиток співпраці та взаємопідтримки. Участь у спільній діяльності сприяє формуванню позитивного досвіду взаємодії з представниками різних соціальних груп, що закріплює толерантні моделі поведінки. У процесі такої діяльності студенти навчаються враховувати інтереси інших, узгоджувати власні дії з групою та ефективно вирішувати спільні завдання.

Важливим напрямом роботи у закладах вищої освіти є створення освітнього середовища, яке сприяє формуванню та підтримці ґендерної толерантності як складової професійної та особистісної культури студентів. Організація такого середовища передбачає дотримання принципів рівності, недискримінації та поваги до особистості незалежно від її статі, що має відображатися як у змісті навчальних матеріалів, так і у стилі взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Психологам і викладачам доцільно звертати увагу на власні комунікативні моделі поведінки, оскільки вони виступають прикладом для наслідування студентами. Використання недискримінаційної мови, рівне ставлення до здобувачів освіти, відсутність упереджених оцінок сприяють формуванню у студентів відповідних норм поведінки. У цьому контексті важливо забезпечувати послідовність між декларованими принципами та реальними практиками взаємодії.

Суттєву роль відіграє включення ґендерної проблематики до змісту навчальних дисциплін. Це може реалізовуватися через інтеграцію відповідних прикладів, аналіз соціальних явищ, обговорення наукових підходів до розуміння ґендерної рівності. Такий підхід сприяє формуванню системного бачення проблеми та усвідомленню її значущості у сучасному суспільстві.

Організація позааудиторної діяльності також є важливим компонентом розвитку ґендерної толерантності. Проведення тематичних заходів, тренінгів, круглих столів, студентських дискусій створює додаткові можливості для

практичного відпрацювання навичок толерантної взаємодії. Участь у таких формах діяльності дозволяє студентам розширювати соціальний досвід, обмінюватися думками та формувати більш гнучке ставлення до різних соціальних явищ.

Ефективність роботи значною мірою залежить від системності та комплексності застосовуваних заходів. Поєднання навчального, тренінгового та виховного компонентів забезпечує цілісний вплив на особистість студента та сприяє поступовому формуванню стійких установок ґендерної толерантності, які проявляються у різних сферах життєдіяльності та міжособистісної взаємодії.

Підсумовуючи методичні рекомендації щодо розвитку ґендерної толерантності у студентської молоді, можна виділити ключові напрями діяльності психологів та викладачів. По-перше, важливо забезпечувати систематичну роботу з когнітивної, емоційної та поведінкової сфери особистості, застосовуючи інтерактивні методи навчання, дискусії, рольові ігри та аналіз кейсів. Такі форми роботи сприяють розвитку усвідомлення власних установок, здатності до емпатії, контролю емоцій та конструктивного вирішення конфліктів.

По-друге, необхідно створювати безпечне освітнє середовище, де дотримуються принципи рівності та поваги до особистості незалежно від статі. Така атмосфера дозволяє студентам відкрито висловлювати власну думку, моделювати міжособистісні ситуації та формувати позитивний досвід взаємодії, що закріплює стійкі толерантні моделі поведінки.

По-третє, ефективність формування ґендерної толерантності значною мірою залежить від особистого прикладу педагогів і психологів. Послідовність у власних діях, використання недискримінаційної мови, демонстрація поваги до всіх учасників освітнього процесу формують у студентів відповідні моделі поведінки.

По-четверте, інтеграція ґендерної проблематики у зміст навчальних дисциплін та позааудиторну діяльність сприяє комплексному впливу на

особистість. Обговорення наукових прикладів, аналіз соціальних стереотипів, участь у тематичних заходах та тренінгах розширює уявлення студентів про ґендерну рівність і практичні способи її реалізації.

Комплексний підхід, що поєднує навчальні, практичні та виховні заходи, забезпечує цілісне формування толерантних установок, здатних проявлятися у міжособистісній взаємодії, вирішенні конфліктів та адаптації до соціальних відмінностей. Дотримання цих рекомендацій дозволяє психологам і викладачам закладів вищої освіти ефективно сприяти розвитку ґендерної толерантності у юнацькому віці та підвищувати соціальну компетентність студентів у різних сферах життєдіяльності.

ВИСНОВКИ

У роботі наведено теоретичне узагальнення та емпіричне дослідження тендерної толерантності; визначенні структурні компоненти досліджуваного явища та критерії їх сформованості; досліджені механізми її вияву та розвитку, взаємозв'язок тендерної толерантності та схильності до міжособистісних конфліктів в юнацькому віці, запропоновано методичні рекомендації розвитку тендерної толерантності та зниження схильності до міжособистісних конфліктів особистостей юнацького віку.

1. Теоретичний аналіз проблеми гендерної толерантності у сучасному суспільстві дозволив визначити, що на сьогодні не існує єдиного визначення та структурного наповнення цього особистісного феномена. У дослідженні ми розглядаємо *гендерну толерантність* юнаків і юнок як інтегральну особистісну властивість, яка виражається у спрямованості на самоаналіз і саморозвиток гендерної ідентичності, що опосередковує вияви емоційної, когнітивної та поведінкової саморегуляції з метою оптимізації їх соціальних, навчально - професійних та міжстатевих взаємодій; дозволяє встановлювати та підтримувати якісні стосунки з представниками своєї та протилежної статі на рівні співробітництва, кооперації та компромісів. Комплексність цього особистісного феномена визначається рівнем сформованості та взаємозалежністю когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів у структурі гендерної толерантності особистості. Сформованість визначених компонентів гендерної толерантності залежить, передусім, від таких механізмів її розвитку як гендерна ідентичність та гендерна стереотипність.

Юнацький вік у дослідженні визначений як сенситивний для розвитку гендерної толерантності, оскільки, він відзначається активними змінами в особистісній, професійній та міжособистісній сферах, що вимагає від юнацтва організованості, сформованості «Я-концепції», розвиненості адаптаційного потенціалу, мобільності у реагуванні та прийнятті рішень щодо різних життєвих ситуацій в умовах мінливості соціуму, іншими словами толерантності до невизначеності. Критеріями розвитку тендерної толерантності в юнацькому

віці визначено: особистісну рефлексію, емоційну компетентність та моральну саморегуляцію.

2. Рівень розвитку гендерної толерантності визначається показниками сформованості компонентів гендерної толерантності, зокрема: *когнітивний* - містить розвинену рефлексивність, здатність до саморозвитку та самовдосконалення. Їх розвиток сприяє усвідомленню відмінностей між представниками різних статей, удосконаленню особистісних якостей, які необхідні для подальшої оптимізації міжстатевих стосунків; *емоційний* - характеризується емоційною стійкістю, ціннісним ставленням до емоційних станів як власних, так і оточуючих. Сформованість цих складників сприятиме усвідомленню власних емоційних виявів, розвитку емпатійності, емоційної чуттєвості, прийняттю емоційних станів оточуючих, які є орієнтирами успішної, продуктивної взаємодії між статями й, відповідно, гендерній толерантності; *поведінковий* - включає гнучкість поведінкових проявів, комунікативний самоконтроль, спрямованість на конструктивне вирішення конфліктних ситуацій, що впливає на вміння свідомо керувати власними діями у міжстатевій взаємодії. Достатній розвиток цих компонентів дозволяє правильно рефлексувати життєві ситуації, прогнозувати емоційні стани та поведінкові акти партнера зі взаємодії та ефективно взаємодіяти у конфліктних ситуаціях, що сприятиме спрямованості на попередження та ефективне вирішення конфліктних ситуацій. Емпіричними критеріями розвитку гендерної толерантності в юнацькому віці визначено: особливості міжстатевої взаємодії; розвиненість емоційної сфери; розвиток комунікативних якостей, на основі яких розрізняються рівні розвитку гендерної толерантності.

3. Вияв гендерної толерантності юнаками та юнками можна характеризувати наступними рівнями: *високий* - спрямовані на збагачення досвіду й розширення знань умінь і навичок міжстатевої взаємодії, достатньо емпатійні, практично не мають гендерних стереотипів та приймають індивідуальні особливості кожної особистості не залежно від її статевої приналежності, налаштовані на партнерську взаємодію; володіють

розвиненими комунікативними якостями; *середній рівень* - володіють достатніми знаннями та навичками міжстатевої взаємодії, проте, не завжди використовують їх у повсякденній життєдіяльності, виявляють емпатійність, хоча, іноді, можуть проявляти байдужість до представників протилежної статі, визнають за необхідність послаблення гендерних та статевих стереотипів, проте, іноді, можуть слідувати деяким з них у процесі партнерської взаємодії, комунікативні якості досить розвинені; *низький рівень* - їм притаманний обмежений досвід та уміння міжстатевої взаємодії, погано орієнтуються в емоційних проявах та реакціях опонентів, мають певні труднощі у встановленні контактів з представниками обох статей, зокрема й комунікативні, володіють слабо розвиненим саморегулятивним потенціалом.

4. Констатовано, що у більшої половини представників юнацького віку рівень тендерної толерантності знаходиться на середньому (наближеному до низького) рівні; близько третини юнацтва мають низький рівень тендерної толерантності; і лише п’ята часина має сформовану (високий рівень) гендерну толерантність. Визначено, що гендерна толерантність більше сформована у дівчат ніж у хлопців, що пояснюється усвідомленою гендерною ідентичністю, не схильністю до стереотипного сприйняття оточуючих, диференційовністю емоційних проявів; а хлопці більше схильні до прояву маскулінних якостей особистості та гендерної стереотипності в процесі міжстатевої взаємодії, дещо обмежені в своїх емоційних виявах, володіють зниженою поведінковою та комунікативною саморегуляцією. У більшості дівчат спостерігається середній рівень конфліктності особистості, а домінуючими стратегіями поведінки у конфлікті обрані «співпраця», «компроміс» та «пристосування». У хлопців переважає високий рівень конфліктності та схильність до ворожо-агресивної поведінки, а домінуючими стратегіями поведінки у конфлікті є «суперництво».

Отримані результати обумовили необхідність пошуку шляхів, методів та засобів розвитку гендерної толерантності та зниження конфліктності особистості в юнацькому віці.

5. Запропоновані рекомендації для викладачів та практичних психологів

закладів вищої освіти, щодо розвитку якостей гендерно-толерантної особистості у юнаків, з метою оптимізації міжстатевих відносин в умовах стрімких соціальних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березовська Л.І., Юрков О.С. Психологія конфлікту: навч.-метод. посіб. Мукачево: МДУ, 2016. 201 с.

2. Бех І.Д. Особистість у просторі виховання. Київ: Академвидав, 2018. 280 с.

3. Бурлачук Л.Ф. Психодіагностика: підручник. Київ: Ніка-Центр, 2019. 512 с.

4. Ващенко О.С. Соціально-психологічні причини розвитку сімейних конфліктів. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2024. №21. С. 21–34.

5. Герасіна Л.М., Требін М.П., Сахань О.М. Конфліктологія: загальна та юридична. Київ: Право, 2021. 234 с.

6. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. Київ: Либідь, 2017. 312 с.

7. Данилюк І.В. Психологія міжособистісних відносин. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 278 с.

8. Дуткевич Т.В. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 400 с.

9. Єрмаков І.Г. Особистість і соціум. Київ: Либідь, 2019. 310 с.

10. Зарицька В.В. Психологія конфлікту: навч. посіб. Запоріжжя: Гельветика, 2019. 379 с.

11. Карамушка Л.М. Організаційна психологія. Київ: Каравела, 2020. 420 с.

12. Климчук В.О. Психологія розвитку особистості. Київ: Академвидав, 2021. 280 с.

13. Коломієць Л.С. Психологія міжособистісної взаємодії. Київ: Каравела, 2022. 260 с.

14. Корольчук М.С. Психологія конфлікту. Київ: Ніка-Центр, 2019. 320 с.

15. Коваль Г.Ш. Гендерна психологія: методичні рекомендації. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2024. 33 с.

16. Максименко С.Д. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 480 с.

17. Марценюк Т.О. Гендер для всіх: виклик стереотипам. Київ: Основи, 2017. 256 с.

18. Марценюк Т.О. Чому не варто боятися фемінізму? Київ: Комора, 2018. 240 с.

19. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 400 с.

20. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія. Київ: Академвидав, 2019. 450 с.

21. Павелків Р.В. Вікова психологія. Київ: Кондор, 2020. 360 с.

22. Панок В.Г. Практична психологія. Київ: Ніка-Центр, 2018. 280 с.

23. Поліщук В.М. Психологія сім'ї: підручник. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.

24. Ткалич М.Г. Гендерна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2016. 120 с.

25. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості. Київ: Либідь, 2018. 300 с.

26. Демчина О.М. Гендерна толерантність як соціально-психологічний феномен. Збірник наукових праць: психологія. 2019. № 23. С. 35–41.

27. Данилюк І.В., Малишева К., Льошенко О. та ін. Концептуалізація психологічних аспектів нормалізації гендерно зумовленого насильства в умовах війни. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Психологія. 2025. № 2(22). С. 46–58.

28. Заграй Л.Д. Gender research methodology in the modern world: an individual's gender experience. Збірник наукових праць: психологія. 2016. № 21. С. 7–14.

29 Зарицька В.В. Психологія конфлікту: навч. посіб. Запоріжжя: Гельветика, 2019. 379 с.

30. Іванова І.Б. Психологічні особливості формування толерантності студентської молоді. Психологія і особистість. 2018. № 2. С. 85–94.

31. Куравська Н., Вітюк Н., Пінчук І. Психологічні особливості гендерної соціалізації студентів ЗВО. Психологія особистості. 2022. Т. 12. № 1. С. 64–72.

32. Коломієць Т.В. Подолання гендерної асиметрії як механізм регулювання соціальних конфліктів. Вісник НТУУ «КПІ». 2019. № 3. С. 112–118.

33. Кравець В.П. Гендерна педагогіка: навч. посіб. Тернопіль: ТНПУ, 2018. 220 с.

34. Костюкевич О.В. Гендерна ідентичність у юнацькому віці: психологічний аналіз. Дис. … канд. психол. наук. Київ, 2017. 210 с.

35. Климчук В.О. Психологія посттравматичного зростання особистості. Київ: Академвидав, 2020. 320 с.

36. Литвин С.М. Психологічні аспекти гендерно зумовленого насильства в умовах соціальних змін. Київ: КНУ, 2024. 180 с.

37. Левківська К.В. Гендерна толерантність як чинник міжособистісної взаємодії молоді. Психологічний часопис. 2023. № 9. С. 45–53.

38. Марценюк Т.О. Гендерні студії: навчальний курс. Київ: Основи, 2020. 280 с.

39. Мельник Т.М. Гендерна політика в Україні: сучасний стан і перспективи. Київ: Логос, 2021. 300 с.

40. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підручник. Київ: ЦУЛ, 2018. 400 с.

41. Остапенко І.В. Уявлення молоді про майбутнє як фактор соціально-психологічної адаптації. Український психологічний журнал. 2024. № 1(21). С. 110–123.

42. Павелків Р.В. Вікова психологія. Київ: Кондор, 2020. 360 с.

43. Полякова В.І. Організаційно-професійні чинники гендерної толерантності педагогічних працівників. Проблеми сучасної психології. 2017. № 37. С. 120–130.

44. Пономаренко Л.О. Гендерна соціалізація особистості в освітньому середовищі. Київ: Освіта, 2022. 210 с.

45. Приходько Ю.О. Психологія розвитку особистості. Київ: Академвидав, 2019. 310 с.

46. Савчин М.В. Психологія відповідальної поведінки. Київ: Академвидав, 2018. 280 с.

47. Сердюк Л.З. Саморозвиток особистості: теорія і практика. Київ: Академвидав, 2019. 300 с.

48. Ткалич М.Г. Гендерна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2016. 120 с.

49. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2018. 300 с.

50. Фурман А.В. Психологія особистості та її розвиток. Тернопіль: Астон, 2020. 320 с.

51. Хьелл Л., Зіглер Д. Теорії особистості. Київ: Основи, 2019. 650 с.

51. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування. Київ: Професіонал, 2018. 304 с.

53. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2019. 640 с.

54. Шевченко Н.Ф. Гендерна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Освіта, 2023. 220 с.

55. Шинкарук О.М. Соціально-психологічні особливості міжособистісних конфліктів у молодіжному середовищі. Психологія і суспільство. 2021. № 2. С. 98–107.

56. Юрченко В.М. Психологічні чинники формування толерантності особистості. Вісник Харківського національного університету. Серія психологія. 2018. № 65. С. 112–118.

57. Яценко Т.С. Глибинна психологія: теорія і практика. Київ: Вища школа, 2017. 400 с.

58. Allport G.W. The Nature of Prejudice. New York: Routledge, 2019. 537 p.

59. American Psychological Association. Guidelines for Psychological Practice with Boys and Men. Washington: APA, 2018. 40 p.

60. American Psychological Association. Guidelines for Psychological Practice with Sexual Minority Persons. Washington: APA, 2021. 45 p.

61. Bem S.L. The Lenses of Gender: Transforming the Debate on Sexual Inequality. New Haven: Yale University Press, 2020. 256 p.

62. Brown R. Prejudice: Its Social Psychology. Oxford: Wiley-Blackwell, 2018. 376 p.

63. Connell R.W. Gender: In World Perspective. Cambridge: Polity Press, 2021. 180 p.

64. Eagly A.H., Wood W. Social Role Theory of Sex Differences. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies. 2016. P. 1–3.

65. Killermann S. A Guide to Gender. Austin: Impetus Books, 2017. 150 p.

66. Myers D.G. Social Psychology. New York: McGraw-Hill, 2019. 720 p.

67. UNESCO. Global Education Monitoring Report: Gender Report. Paris: UNESCO, 2023. 180 p.

68. UNICEF. Adolescents and Conflict Resolution. New York: UNICEF, 2021. 95 p.

69. World Health Organization. Gender and Health. Geneva: WHO, 2020. 110 p.

70. United Nations. Gender Equality Strategy 2020–2025. New York: UN, 2020. 85 p.